

DECEMBER 1950

1. 1000.00
 2. 500.00
 3. 250.00
 4. 125.00
 5. 62.50
 6. 31.25
 7. 15.62
 8. 7.81
 9. 3.91
 10. 1.95
 11. 0.98
 12. 0.49
 13. 0.24
 14. 0.12
 15. 0.06
 16. 0.03
 17. 0.01
 18. 0.005
 19. 0.002
 20. 0.001

1. 1000.00
 2. 500.00
 3. 250.00
 4. 125.00
 5. 62.50
 6. 31.25
 7. 15.62
 8. 7.81
 9. 3.91
 10. 1.95
 11. 0.98
 12. 0.49
 13. 0.24
 14. 0.12
 15. 0.06
 16. 0.03
 17. 0.01
 18. 0.005
 19. 0.002
 20. 0.001

1. 1000.00
 2. 500.00
 3. 250.00
 4. 125.00
 5. 62.50
 6. 31.25
 7. 15.62
 8. 7.81
 9. 3.91
 10. 1.95
 11. 0.98
 12. 0.49
 13. 0.24
 14. 0.12
 15. 0.06
 16. 0.03
 17. 0.01
 18. 0.005
 19. 0.002
 20. 0.001

1. 1000.00
 2. 500.00
 3. 250.00
 4. 125.00
 5. 62.50
 6. 31.25
 7. 15.62
 8. 7.81
 9. 3.91
 10. 1.95
 11. 0.98
 12. 0.49
 13. 0.24
 14. 0.12
 15. 0.06
 16. 0.03
 17. 0.01
 18. 0.005
 19. 0.002
 20. 0.001

מצוה שד

שלא לאכול קלי מתבואה חדשה עד היום ההוא

שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם הזמן הנזכר, כלומר שאף על פי שלא עשה פת מן התבואה ולא טחנה ולא רקדה אלא שקלה מן החטים או מן השעורים באור" וי"ד] וקלי וגו'. כל ענינה במצוה הקודמת. וחייב האוכל גם כן מלקות על כזית מן הקלי.

מצוה שה

שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד הזמן הנזכר

שלא נאכל כרמל חדש קודם הזמן הנזכר, שנאמר [ויקרא כ"ג, י"ד] וכרמל לא תאכלו. והכרמל נקרא תבואה קלויה בשבלים", גראניש בלעז, וחייבין על הכרמל גם כן בכזית. ואמרו זכרונם לברכה [כריתות ה' ע"א] אכל מן החדש לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחת ואחת. ואמרו גם כן, קלי לא היה צריך לאומרו, אבל הזכירו הכתוב לחלק שמתחייב על קלי בפני עצמו, וכן על כרמל ולחם. ואמרו בגמרא [שם] על צד הדחיה, אולי יתחייב על קלי בפני עצמו אחר שהוא מיותר ויהיה חייב על לחם וכרמל מלקות אחת, והיתה התשובה למאי הילכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע, לומר לחם כי קלי וכרמל כקלי, ויהיה חייב על כל אחד ואחד. כל ענינה כשתי המצוות הקודמות, חברותיה.

מצוה שו

מצות ספירת העומר**לספור תשעה וארבעים יום מיום הבאת העומר, שהוא יום ששה עשר**

שד. שיח. אמור ל"ת ל"ב. רמב"ם ל"ת ק"צ, הלכות מאכלות אסורות פ"י ה"ג. סמ"ג לאוין קמ"ב—קמ"ד. טור או"ח סי' תפ"ט ויו"ד סי' רצ"ג.
שה. שיט. אמור ל"ת ל"ג. רמב"ם ל"ת קצ"א, הלכות מאכלות אסורות פ"י ה"ג. סמ"ג לאוין קמ"ב—קמ"ד. טור או"ח סי' תפ"ט ויו"ד סי' רצ"ג.
שו. רעג. אמור עשה י"א. רמב"ם עשין קס"א, הלכות תמידין ומוספין פ"ז הל' כ"ב—כ"ה. סמ"ג עשין ר'. סמ"ק קמ"ה. טור או"ח סי' תפ"ט.

שד א. כ"ה ברש"י כריתות ד' ע"ב. וצ"ע דרש"י עה"ת כאן כתב שהוא קמח הנעשה מקליות, ובש"ס שם ה' ע"א מבואר דקלי היינו דאיתא בעיניה, דהיינו שלא נטחן, וכמו"ש רבינו (שער הציון סוף סי' תפ"ט).
שה א. ורש"י שם ד' ע"ב פירש שנתמולל ביד ולא הובהב באור. ולרבינו צ"ל מה דאיתא בגמרא שם דכרמל היינו שלא נשתנה מברייתו, הכוונה שעדיין לא נתרוקנו הגרעינין משבלים (שער הציון שם).

בניסן, שנאמר [ויקרא כ"ג, ט"ו] וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה.

והמנין הזה חובה, ועלינו למנות בו הימים יום יום, וכן השבועות, שהכתוב אמר [שם, שם ט"ז] תספרו חמשים יום, ואמר גם כן [דברים ט"ז, ט'] שבעה שבועות תספר לך, ובפירוש אמר אביי בגמרא במנחות [ס"ו ע"א] מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי.^א

ויש מן המפרשים^ב שהיה דעתם כי כוונת הכתוב למנות השבועות דוקא כשהן שלימות, אבל להזכיר בכל יום ולומר שהן כך וכך ימים וכך וכך שבועות אין צורך. ויש מהם שאמרו^ג כי הדרך הנבחר להזכיר מנין השבועות עם הימים תמיד בכל יום. וירא שמים יבחר דרכם להוציא מכל ספק, ולא יחוש לתפארת המלות, וכן נהגו היום בכל המקומות ששמענו. וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה^ד, ואל יטעה אותך אמרם זכרונם לברכה [שם] מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי ותחשוב שהן שתי מצוות, שאין הכוונה בזה לומר שתהיה מצוה בפני עצמה, אבל הוא חלק מחלקי המצוה. ואמנם היו שתי מצוות אילו אמרו מנין הימים מצוה ומנין השבועות מצוה, וזה מה שלא נעלם ממי שידקדק בדבר ויבארהו, שאתה כשתאמר יתחייב שיעשה כך וכך, לא יתחייב מן המאמר הזה שהענין ההוא מצוה בפני עצמה. והראיה המבוארת על זה, היותנו מונין השבועות כמו כן כל לילה, באמרנו שהן כך וכך שבועות וכך וכך ימים, ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה, לא סדרו מנינה אלא בלילי השבועות בלבד, והיו להן שתי^ה ברכות, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ספירת ימי העומר, ועל ספירת שבועי העומר, ואין הדבר כן, אבל המצוה היא ספירת העומר ימיו ושבועותיו כמו שכתבנו, עד כאן.

משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב [ירמיהו ל"ג, כ"ה] אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר השם למשה [שמות ג', י"ב] וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם

שו א. כ"ה בסה"מ כאן. כמ"ש בחגיגה י"ז ע"ב, וברמב"ם כאן הכ"ב כתב מצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום. ב. המרדכי ספ"ב דמגילה כתב שהראבי"ה מצא כן בתשובת הגאון דשבוע ל"צ למימני עד סוף השבוע (מנחת יצחק). ועיין בר"ן בסוף פסחים. ג. כ"ה ברא"ש בתשובה כלל כ"ד סי' י"ג. ועיין בב"י סי' תפ"ט. ד. בסה"מ כאן. ה. ברוב הדפוסים ליתא "שתי". ו. חקת שמים וארץ לא שמת. עיין נדרים ל"ב ע"א.

ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, ופירוש הפסוקי כלומר, הוציאך^ח אותם ממצרים יהיה לך אות שתעבדון את האלהים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם, יותר מן החירות מעבדות, ולכן יעשה השם למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי התפל עושין אות לעולם אל העיקר.

ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל^ט, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא^י. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן^י, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר^י בתחילת השבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת.

ואל יקשה עליך לומר, אם כן, אחר שעברו רוב הימים של שבעה שבועות אלו, למה לא נזכיר מיעוט הימים הנשארים, לפי שאין לשנות מטבע החשבון באמצעו. ואם תשאל, אם כן למה אנו מתחילין אותו ממחרת השבת ולא מיום ראשון, התשובה כי היום הראשון נתייחד כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחידוש העולם ובהשגחת השם על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום ענין אחר^י, ועל כן נתקן החשבון מיום שני מיד.

ואין לומר היום כך וכך ימים ליום שני של פסח, שלא יהיה חשבון ראוי לומר ליום שני, ועל כן הותקן למנות המנין ממה שנעשה בו, והוא קרבן העומר, שהוא קרבן נכבד שבו זכר שאנו מאמינים כי השם ברוך הוא בהשגחתו על בני אדם רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואו^י להזיית בו^י.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [מנחות ס"ו ע"א] שמצוה למנותן מבערב כדי שיהו תמימות, כמו שאמר הכתוב, תמימות תהיינה,

ז. כ"ה ברש"י עה"ת שם. ח. ברוב הדפוסים ליתא "הוציאך" — כלומר. ט. עפ"י איוב ז', ב'. י. כ"כ הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג מ"ג. יא. הקרבן של שתי הלחם. יב. ברוב הדפוסים ליתא "להזכיר" — לנו. יג. כ"כ רבינו לעיל מצוה ש"ב. יד. כ"כ לעיל שם.

ואמרו זכרונם לברכה [שם] אימתי הן תמימות, בזמן שמתחיל מבערב. ומכל מקום פירשו המפרשים^{טו} שאם שכח ולא מנה מבערב, מונה למחר כל היום. ויש שאמרו^{טז} שמי ששכח ולא מנה יום אחד, שאין יכול למנות עוד באותה שנה, לפי שכולן מצוה אחת היא, ומכיון ששכח מהן יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו. ולא הודו מוריניו שבדוריניו לסברא זו^{יז}, אלא מי ששכח יום אחד יאמר^{יח} אמש היו כך בלא ברכה, ומונה האחרים עם כל ישראל.

[25/06/2018](https://www.ort.org.il/25/06/2018/20180606)

ומצוה מן המוכחר למנות מעומד^{יט}, ומברך אשר קדשנו וכו'. ומי שמנה בלא ברכה יצא, ואינו רשאי לחזור ולמנות בברכה^כ. ויתר פרטיה, במסכת מנחות.

ונוהגת^{כא} מצות ספירת העומר מדאורייתא בכל מקום בזכרים, בזמן^{כב} הבית שיש שם עומר, ומדרבנן^{כג} בכל מקום ואפילו היום שאין עומר קרב בעוונותינו^{כד}. ועובר על זה ולא ספר ימים אלו בזמן הבית ביטל עשה.

מצוה שז

מצות קרבן מנחה חדשה מן החטים ביום עצרת

להקריב ביום חג השבועות לחם חמץ מן חטה חדשה, וזה נקרא בכתוב [ויקרא כ"ג, ט"ז] מנחה חדשה, והם שתי ככרות, כמו שכתוב [שם, שם י"ז] ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים.

והענין^א היה כן, שהיו מביאין שלש סאים חטים חדשות^ב ושפיץ^ג אותן ובועטיץ^ד בהן כדרך כל המנחות, וטוחנין אותן, ומנפין מהן שני עשרונים בשתיים עשרה נפה, ולוקחין אותן ועושיין מהן שתי חלות, ומביא שאור

שז. רעד. אמור עשה י"ב. רמב"ם עשין מ"ו. הלכות תמידין ומוספין פ"ח. סמ"ג עשין ר"ב.

טו. התוס' שם ד"ה זכר, וז"ל והיכא דשכח לספור כלילה פסק בה"ג שסופר ביום. וכ"כ הרמב"ם כאן פ"ז הכ"ג. טז. התוס' שם בשם בה"ג. יז. התוס' שם כתב ותימא גדולה הוא ולא יתכן. וכ"כ הטור סי' תפ"ט בשם רב האי גאון, דכל לילה ולילה מצוה בפ"ע היא, עיין רא"ש סוף פסחים סי' מ"א. יח. ברוב הדפוסים ליתא "יאמר – ומונה". יט. כ"ה ברמב"ם כאן פ"ז הכ"ג, וכתב הכס"מ בשם הר"י בן גיא שזה קבלה מפי רבותינו ואסמכוה אקרא ד"בקמה" קרי ביה "בקמה". כ. כ"ה ברמב"ם כאן הכ"ה. כא. עיין מנ"ח אות ה'. כב. בקצת דפוסים ליתא "בזמן – בעוונותינו". ובאחרים הקיפום בסוגריים. וראה הערה כ"ד. כג. עיין מנ"ח אות ג'. כד. ויש דפוסים "בזמן הבית שיש עומר שם קרב, ועתה בעוונותינו שאין לנו בית המקדש ולא מזבח מונין אנו הימים והשבועות". ועיין מנ"ח אות ה'.

שז א. ברוב הדפוסים "והיה כך". ב. כמ"ש כל זה במנחות ע"ו ע"א וע"ב. ג. משפשף החטה בין ידו לכלי כדי שתהא נוחה להשיר קליפתה. ד. בעובי אגרופו או פס ידו.

מלשאל בברכת השנים: הגה (יא) ונהגין לומר בכל יום טוב בתפלת מוסף פסוקי מוסף היום אחר שאמר על ידי משה עבדך כאמור:

תפט סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העמר. וכו' סעיפים:

א. א. בליל שני (א*) אחור תפלת ערבית (ג) מתחילין (ב*) לספר העמר. ואם שכח לספר בתחלת הלילה, (ד) הולך וסופר כל הלילה, (א*) ומצוה (א) על כל אחד (ה) לספר לעצמו.

א. ברייתא מנחות טו.
ב. פשוט ממשה מגלה.
כא. ג. ברייתא מנחות טו.

שערי תשובה

טוב אחד ובמקנה אין ספר תורה כו, עין שם. ועין בשערי אפרים שערי י סעיף ה שכתבתי שיש ונהגין להתחיל השלש עשרה מלות ובעבור כו, ובפתיחי שערים שם כתבתי שראיתי באיזה ספר שאין להתחיל ובעבור, וכתבתי שאפשר הטעם לפי שאין אומרים דרך בקשה, ועתה ראיתי כי דבר זה נשאל להרמ"ז שם והוא ז"ל השיב שאין לאמרו בתפלת יום טוב כלל, כי אז הפונה בבחינות עליונות והוא סוד אמירתו ג"פ, ואין בנו כח אפלו ברבים לאמרם דרך תחנה רק דרך שבת על דרך שאומרים שלש עשרה מלות של מי אל כבודו, ומנה דעקר אמירתו הוא בקורא בתורה ודוקא בימים טובים הראשונים כו, עין שם, והאינדנא נהוג לומר אף בימים אחרונים של יום טוב, ועין שם שגם אם חל יום טוב בשבת שאומרים בריך שמה לא נדחה תפלה זו כי תפלת בריך שמה אין עקרה אלא במנחת שבת כו, עין שם, ומשמע דבשאר יום טוב שאינו חל בשבת אין אומרים בריך שמה, והאינדנא נהוג לומר גם בריך שמה בכל יום טוב אף שאינו חל בשבת, וגם בחל בשעת הוצאת ספר תורה וכמו שכתבנו לעיל:
(א) ע. עין פאר היטב. ועין בשאלת יעב"ץ סימן קלט שחולק דאף שאינו מכין בלשון הקדש יצא, עין שם:

באר היטב

מתפללין על רב גשמים, עד כאן לשונו. וכתב המגן אברקה, ונראה לי דאם יחיד אחר תפלתו עד אחר שהתפלל שליח ציבור מוסף לא יאמר משיב הרוח בין ששכר פסק השליח ציבור, עין שם, וכן כתב החק יעקב:
6. בליל. ואומרים המעריכים השניכים לליל שני אף אם חל יום ראשון בשבת, דבשאר חגים אם חל יום ראשון בשבת אומרים בליל שני המעריכים של יום ראשון והשני נדחה, מפל מקום ביום שני של פסח אומרים לעולם המעריכים השניכים ליום ראשון משום בכור לספירה, וכן נהגין:
7. לספר. עין מגן אברקה וחק יעקב. נשים פטורות מספירה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, רמב"ם. ומיהו כבר שריא עליהו חובה, מגן אברקה: 8. על כל אחד. ואם ירצה, שומע הברכה מהשליח ציבור וסופר לעצמו, טוב אף שאינו חל בשבת, וגם בחל בשעת הוצאת ספר תורה וכמו שכתבנו לעיל:
(א) ע. עין פאר היטב. ועין בשאלת יעב"ץ סימן קלט שחולק דאף שאינו מכין בלשון הקדש יצא, עין שם:

באור הלכה

לעיל דלר' יהושע בן לוי דפסק כרבי נראה דהינו לענין דייעבד נמי, שאם שנה וסיים רק של יום טוב לא יצא, כדי שלא יסתור מהש"ס שלנו וכנ"ל. וצריך עיון למעשה. אכן אם סיים בשל שבת לחוד והתחיל רצה, בודאי אין צריך לחזור.
תפט א. א. אחור תפלת ערבית. כתב בספר מור וקציעה בטעם דסופרין אחר התפלה, משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קדם הלילה ובסיום המעריב התחילה הלילה, ואז היו סופרין בדין בתחלת הלילה, אכן בחק יעקב סעיף קטן טז כתב, דמדינא צריך להקדים קריאת שמע ותפלה שהוא תדיר:

משנה ברורה

נראה לי שכוון מאד שהשמך יזכיר ב"חשאי לרב העולם קדם תפלת מעריב של לילה ראשונה של חל המועד שיאמרו ותן ברכה וכו', פי האנשים פשוטין רבין נכשלין בלילה ראשונה, וכן למחר בתפלת שחרית, עד שישמעו מן השליח צבור שפסק, ויש בזה חשש כמה מאות ברכות לבטלה: (יא) ונהגין לומר וכו'. ובדיעבד אף אם לא הזכיר אותם כלל יצא. ואם טעה במוספין והזכיר של יום אחר, וכן בסכות שאמר ביום ראשון דחל המועד מה שאינו שייך כלל לאותו יום, כגון שאמר ביום הרביעי, אם לא סיים הברכה יתחיל ממוספיק הקרפנות, ואם סיים הברכה אין צריך לחזור [חיי אדם בסוף פלל כח]:

א. א. בליל שני. כתבו האחרונים, דאומרים מערבית השני ליום שני אפלו חל ליל שני במוצאי שבת, ואף על פי דבשאר חגים שחל יום ראשון בשבת אומרים מערבית של יום ראשון בליל שני, שאני הכא דהמערבית הוא מענין של ספירה: (ב) אחור תפלת ערבית. וקדם עלינו, דכל מה דאפשר לאקדומי מקדמין, כדי שיתקדם יותר מה שכתוב תמימת תהינה: (ג) מתחילין לספור וכו'. ונשים ועבדים פטורות ממצוה זו, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, וכתב המגן אברקה, מיהו, כבר שריא עליהו חובה, וכמדתה דבמדינתנו לא נהגין נשי כלל לספור. וכתב בספר שלחן שלמה דעל כל פנים לא יכרכו, דהא בודאי יטעו ביום אחד, וגם על פי רב אינם יודעים פרוש המלות: (ד) הולך וסופר כו'. דכל שלא עבר הלילה לא נפיק עדין מפלל הכתוב תמימת תהינה: (ה) לספר לעצמו. דכתיב וספרתם לכם, משמע שהמצוה חל על כל יחיד ויחיד. והנה משמע מזה דבספירה אינו כמו בשאר מצות התלוי באמירה, לענין קדוש והבדלה וכיוצא בו, דאם שמע לחברו ונתפון לצאת יוצא בזה משום דשומע כעונה, והכא גלתה התורה דלא יצא כל פמה דלא ספר בעצמו. א. אבל יש מאחרונים שכתבו, דכונת התורה הוא רק דלא נימא דמצוה זו אבית דין לכוון קאי אצבור, אבל באמת אם שמע מחברו שספר והתפון לצאת וגם חברו פון להוציא יצא, כמו בכל מקום דקנימא לן שומע כעונה, וכל זה בספירה, אבל בכרכה שמכריזין על הספירה, דכלי עלמא אפשר לצאת על ידי חברו אפלו הוא בקי, וכמו בכל הברכות,

א. א. אחור אחד וכו'. עין משנה ברורה שכתבתי מחלקת האחרונים אם אמרין בזה שומע כעונה, והוא מחלקת הלבוש וחק יעקב עם הפרי חדש, דלבוש וחק יעקב כמו דלענין לולב דרשינן ולקחתם לכם לכל אחד ואחד, כמו כן הכא צריך כל אחד ואחד בעצמו לספור, ופרי חדש מקל בזה, וכן נוטה דעת הברכי יוסף. ונלעניו דעתי דין זה פלגתא בין הראשונים, דרשי פוש שם במנחות סה ע"ב על מה דקאמר שם בנמרא לכל אחד ואחד שקל אחד חייב לספור, ובאר בחושי הרשב"א דבריי, דאי בונת התורה לעבור לכו ולל לכל יחיד ויחיד הוי לה למימר וספרתם לכו ולשחק,

א. א. אחור אחד וכו'. עין משנה ברורה שכתבתי מחלקת האחרונים אם אמרין בזה שומע כעונה, והוא מחלקת הלבוש וחק יעקב עם הפרי חדש, דלבוש וחק יעקב כמו דלענין לולב דרשינן ולקחתם לכם לכל אחד ואחד, כמו כן הכא צריך כל אחד ואחד בעצמו לספור, ופרי חדש מקל בזה, וכן נוטה דעת הברכי יוסף. ונלעניו דעתי דין זה פלגתא בין הראשונים, דרשי פוש שם במנחות סה ע"ב על מה דקאמר שם בנמרא לכל אחד ואחד שקל אחד חייב לספור, ובאר בחושי הרשב"א דבריי, דאי בונת התורה לעבור לכו ולל לכל יחיד ויחיד הוי לה למימר וספרתם לכו ולשחק,

תפט א. א. פוסקים: ב. גם הפרי חדש כתב בפשיטות דנשים פטורות ולא הזכיר ממנהגא דנשי בזה, וכן החיי אדם השמיט האי מנהגא. ועין בכרכי יוסף מה שכתב בזה: ג. עין בבאור הלכה (אות ג): ד. אחרונים:

א. א. בליל שני. כתבו האחרונים, דאומרים מערבית השני ליום שני אפלו חל ליל שני במוצאי שבת, ואף על פי דבשאר חגים שחל יום ראשון בשבת אומרים מערבית של יום ראשון בליל שני, שאני הכא דהמערבית הוא מענין של ספירה: (ב) אחור תפלת ערבית. וקדם עלינו, דכל מה דאפשר לאקדומי מקדמין, כדי שיתקדם יותר מה שכתוב תמימת תהינה: (ג) מתחילין לספור וכו'. ונשים ועבדים פטורות ממצוה זו, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, וכתב המגן אברקה, מיהו, כבר שריא עליהו חובה, וכמדתה דבמדינתנו לא נהגין נשי כלל לספור. וכתב בספר שלחן שלמה דעל כל פנים לא יכרכו, דהא בודאי יטעו ביום אחד, וגם על פי רב אינם יודעים פרוש המלות: (ד) הולך וסופר כו'. דכל שלא עבר הלילה לא נפיק עדין מפלל הכתוב תמימת תהינה: (ה) לספר לעצמו. דכתיב וספרתם לכם, משמע שהמצוה חל על כל יחיד ויחיד. והנה משמע מזה דבספירה אינו כמו בשאר מצות התלוי באמירה, לענין קדוש והבדלה וכיוצא בו, דאם שמע לחברו ונתפון לצאת יוצא בזה משום דשומע כעונה, והכא גלתה התורה דלא יצא כל פמה דלא ספר בעצמו. א. אבל יש מאחרונים שכתבו, דכונת התורה הוא רק דלא נימא דמצוה זו אבית דין לכוון קאי אצבור, אבל באמת אם שמע מחברו שספר והתפון לצאת וגם חברו פון להוציא יצא, כמו בכל מקום דקנימא לן שומע כעונה, וכל זה בספירה, אבל בכרכה שמכריזין על הספירה, דכלי עלמא אפשר לצאת על ידי חברו אפלו הוא בקי, וכמו בכל הברכות,

80/88/2016/otzar

שער הציון
תפט א. א. פוסקים: ב. גם הפרי חדש כתב בפשיטות דנשים פטורות ולא הזכיר ממנהגא דנשי בזה, וכן החיי אדם השמיט האי מנהגא. ועין בכרכי יוסף מה שכתב בזה: ג. עין בבאור הלכה (אות ג): ד. אחרונים:

בכך שיפסוק מעט משאי"כ בסמוך דאיכא חשש ברכה לבטלה וע' בגי'ן שהניח דברי הרב בצ"ע ולמ"ש

אשל אברהם

יב וטעה. עמ"א. פי' וסיים היינו שסיפר כן ועט"ז ט' פי' וסיים הברכה ואי"ה שם יבואר ותכ"ד
ססי' ר"ו אות ד' במ"א ור"ט אות ד'. ומ"מ קשה במ"ש דבברכה א' יוצא דהא הפסיק כ"ד היום
יום א' לעומר וא"כ כשסופר שנית הוי יותר מכ"ד וכ"ש שי"ל במלה א' הוי הפסק בין ברכה
למצוה וחוזר ומברך: יג בלא. עמ"א. עב"י דפלוגתא הוא אי ספירה דוקא בלילה או אף ביום
מש"ה סופר בלא ברכה ואף למ"ד ספירה דרבנן ל"ד לביה"ש דכאן מחמירין באין טורח כמ"ד
דסופר ביום. ומ"ש המתבר שכתב בא' מהימים סופר בשאר הימים בלא ברכה ג"כ מחמת ספק
שמא כולו יומי חדא מצוה ושמא כל א' מצוה בפ"ע וסופר בלא ברכה. וי"ל אי כולו חדא
מצוה איך מברכין בכל לילה וצ"ע. ומ"ש ספק אם דילג סופר בשאר הימים בברכה בתה"ד סימן

פרי מגדים

(ח) וסיים. עט"ז. ועמ"י אות ח"י העולם נהגו להקל. ולכתחלה ודאי ראוי שידע קשה
הצרכה כמה יש: (ט) פתח. עט"ז. ועמ"א י"ב. וקשה דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דמה
ספק שי"ך כאן כיון דהספירה היה כראוי רק הצרכה ספק פשיטא ספק גרמות לקולא אף
למ"ד ספירה צוה"ז ד"ת ועט"ז אות ו' דמנה בלא ברכה ילא ובשלמא אי הספק נספירה
עלמה שפיר למ"ד ד"ת חוזר וסופר ומצרך ג"כ כמו בק"ש צסי' ס"ז וע"ש עט"ז ח' ות"ח
יע"ש. ועמ"ר וא"ז ול"ע.

ל"ז ושם נאמר אף שכח בלילה ונזכר ביום שסופר בלא ברכה חוזר וסופר בשאר הימים בברכה בתה"ד סימן
בלילה ונזכר ביום יש ס"ס שמא הלי' דיום גמי זמן ספירה ושמא הלכה כהרא"ש בשם ר"י דכל לילה מצוה בפ"ע ואולי שם פלוגתא דרבוותא הוי משם א' ובי"ד ק"י משמע דב' פלוגתות הוי שפיר
ס"ס ובפתיחה לה' ברכות כתבנו אי בס"ס חייב ורשאי לברך. ובתה"ד לא כתב הטעם דלראבי"ה ספירה ד"ת הוי כספק קרא ק"ש (עסי' ס"ו ומ"א שם) ואי כתוס' דספירה דרבנן הא כתבו ולא נד
תמימות ומ"ש דברכה לבטלה דרבנן עסי' רט"ו:

משבצות זהב

מספק ח"ב

בגמרא אמיר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא, ונראה דאין זה תקנה שתקנו רבנן מצוות ספירה בזמן הזה כמו שהיה החיוב מדאורייתא בזמן המקדש, דאם כן גם יומי ושבועי בעי למימני, דגם לשבועי בעי זכר כמו ליומי, אלא דזה תקנה שיהיה זכר למקדש והוא תקנה דרבנן מיוחדת זכר למקדש, ומשו"ה תקנו רק למימני יומי ולא שבועי.

וכמו כן מצינו לענין נטילת לולב במדינה זכר למקדש, דהתם ג"כ אין הפירוש דחכמים תקנו דמצוות לולב שהיה נוהג במקדש תהיה נוהגת במדינה כל שבעה זכר למקדש, דהלא חזינן דדברים הפוסלים במקדש כשרים במדינה, ואם נימא דתקנו דאותה המצוה של תורה תהא נוהגת מדבריהם במדינה, היה צריך להיות בה כל הדינים והפסולים של מקדש, אלא ע"כ דהוי מצוה מיוחדת שחכמים תקנו זכר למקדש, ובמצוה זו אין כל הדינים הפוסלים במקדש וכשר גם בדברים אלו, וכן נראה להוכיח מהא דתירצו הראשונים (עיין בעה"מ ור"ן סוף פסחים) דמשו"ה אין מברכין שהחיינו על ספירת העומר דלא מצינו שהחיינו אלא בדבר שיש בו הנאה, כמו נטילת לולב לשמחה וכדו', אבל ספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחורבן הבית, ואם נימא דספירת העומר בזה"ז הוי מצות ספירה מדבריהם כשל תורה זכר למצות התורה, מאי תירוץ הוא דכיון שהמקדש חרב לכן אין מברכין שהחיינו, דהא עצם מצות הספירה אינה זכר למקדש אלא אותה המצוה שהיתה נוהגת מה"ת נוהגת בזה"ז מדרבנן, אלא ע"כ דהוי מצוה מיוחדת שתקנו חכמים זכר למקדש, ולא דאותה המצוה שבמקדש שהיה מה"ת חייבו חכמים לקיימה בזה"ז, אלא דזהו מצוה מיוחדת זכר למקדש, וע"כ אין בה שהחיינו מכיון דזה זכר לחורבן המקדש, וכן מורה הלשון דאמר זכר למקדש הוא, דאין זה מצוה מחובת חכמים אלא דזהו מצוה חדשה משום זכר למקדש וכנ"ל.

הרמב"ם בה"ל תו"מ (פ"ז הלכ"ד) פסק דמצוות ספירת העומר הוא מהתורה גם בזמן הזה, וכן מורה לשון הרי"ף, וצ"ע מגמרא דידן דאמיר אמר זכר למקדש הוא, ועיין בנו"כ, והגר"ח תירץ דהלא צ"ב דברי הגמרא דאטו אם לא יקריבו עומר תיבטל מצות ספירת העומר, וע"כ צריך לומר דהוא משום דכיון דחרב המקדש ובטל דין ההקרבה לכך בטלה גם מצות ספירה, אבל פשיטא דלא תלוי במעשה ההקרבה בפועל, אלא דכיון דבטל דין העומר זהו מבטל גם מצות ספירה, אבל אינו תלוי במעשה אם הקריבו עומר או לא, ולפי"ז צ"ל דהכא איירי אליבא דמ"ד דקדושת המקדש לא קדשה לע"ל, ומשו"ה כיון דבטל דין הקרבת העומר בטל גם מצות ספירה התלויה בה, אבל למ"ד דקדשה לעתיד לבוא שפיר נוהגת מצות ספירה גם בזמן הזה אף דבפועל אין מקריבין עומר אין זה מבטל את המצוה של ספירה, כיון דאפשר להקריב ולקיים דין ההקרבה, וא"כ הרמב"ם דפסק בה"ל ב"ב (פ"ו הל"טו) דקדושת המקדש לא בטלה ויכולין להקריב בזמן הזה, א"כ מצות ספירה נמי לא בטלה מן התורה, [א"ה, ע"ע בחדושי הגר"ח סטנסל במנחות ס"ו].

שם, בתוס' ד"ה זכר למקדש, ועוד אומר דאפילו ביום סמוך לחשיכה עדיף משום תמימות, ולכאורה צ"ע דהא דאמרינן בגמרא דמצות ספירה בלילה משום תמימות הוא משום דדין ספירה הוי בלילה, דאם היה מתחיל מצות ספירה מביום א"כ לא נכללה הלילה בספירה כיון דלא היה זמנה, והוי שפיר חסרון דתמימות דאפילו אם היה הדין דהתחלת הספירה היא שעה אחת בלילה ג"כ היה חסרון דתמימות כיון דזמנה לא נכלל בהספירה, אבל כיון דזמנה של הספירה הוא מבערב א"כ אפילו מונה ביום ג"כ הלילה נכלל בהמנין והוי ספירה גם עליה, והוי שפיר תמימות, דאל"כ גם בחסר שעה אחת הוי חסרון תמימות דאטו לילה דוקא בעינן וצ"ע, וכן הוא לשון הר"מ בה"ל תו"מ (פ"ז הלכ"ב) ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה, ומשמע דמדיון תמימות הוא, וצ"ע.

שם, בא"ד, וכן היה נראה מתוך סתם מתניתין דס"פ דתנן מצותו בלילה לקצור ואם נקצר ביום כשר, וצ"ע דהלא התם היתה הקצירה מערב יום טוב והוי כאילו הביא מן העליה, ולא נתקיימה כלל מצות קצירה, והעומר כשר בדיעבד דהוי כמו שהביא מן העליה, וא"כ מאי שייך זה למצות ספירה דבעינן דשפיר הוי מצותה בלילה, ובירושלמי מגילה (פ"ב הל"ז) מיבעיא ליה אם הא דכשר ביום היינו דוקא ביום ההקרבה משום דמתקיימת מצות קצירה גם ביום ט"ז, או דהוי כמו הביא מן העליה וכשר ביום של ערב יום טוב ג"כ, ודברי התוס' צ"ע לפי"ז דהוי כמו הביא מן העליה כיון דכשר גם ביום שלפני יום טוב, וצ"ע.

שם, בא"ד, עוד פסק בה"ג שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעיא תמימות, ותימה גדולה לומר כן, ע"כ, ונראה בכוונת הבה"ג דס"ל דמצות ספירה הכל מצוה אחת היא, דהיינו חמישים יום ושבע שבתות, וזהו דילפינן מתמימות דהיא מצוה אחת, והא דמברכין בכל יום משום דכן הדין בכל המצות כ"ז שלא קיים את כולה דמברכין גם על חלק ממנה, וע"כ ס"ל דאם שכח יום אחד שוב אינו סופר, והתוס' שכתבו דתימה גדולה לומר כן משום דס"ל דכל יום הוה מצוה בפ"ע.

בר"ן כתב דבעינן שידע קודם הברכה כמה סופר, ועיין בטור ושו"ע (אור"ח סי' תפ"ט) שהביאו דהיכא דפתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ארבעה שהוא סבור שהם ארבעה וזכר וסיים בחמש והן חמשה, דדמי להדין המבואר בברכות (דף י"ב ע"א) פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא ע"ש, וצ"ע מאי דמיון הוא זה דהתם הא הוי ברכות חלוקות ודינינן אם הברכה היא בתחילתה או בסופה, אבל הכא הברכה היא על מצות ספירה, וכי נפק"מ על איזה יום הוא מברך הרי מצוה אחת היא, ושפיר יוצא בברכה סתם, וצ"ע.

שם, במשנה הביאווה לעזרה וכו' שטחוהו בעזרה, צ"ע למה דוקא בעזרה בעיני כ"ז

שם, במשנה וחכ"א בקנים ובקולחות חובטין אותו כדי שלא יתמעך, והנה דבר זה לכאורה לא שייך דוקא לרבנן, דה"נ לר"מ בשעת דישה חובטין אותו בקנים שלא יתמעך, וא"כ למה נקטה המשנה זה לפלוגתא דר"מ ורבנן

אמנם נראה דדוקא לרבנן דעדיין לא נעשה קלוי באש איכא האי חששא דשמא יתמעך והוה חסרון אביב דאמרינן בגמרא דקלוי בעיני לאביב ולא גרש, ובאם יתמעך חסר אביב דאין זה שלמים כבר, אבל לר"מ דהיה קלוי מקודם דישה א"כ מאי איכפת לן דיתמעך במקצת כיון דבשעת קלוי שפיר היה אביב, אבל ברגמ"ה פירש הכא להדיא טעם אחר כדי שלא יתמעך ויהא נוח להשיר קליפתו וא"כ זה הטעם שייך לר"מ ג"כ [אם לא דנימא דכיון דנעשה קלוי שוב לא יתמעך דנתחזק ע"י האש]

שם, בגמרא ת"ר אביב זה אביב קלוי באש מלמד שהיו ישראל מהבהבין אותו באש כדי לקיים בו מצות קלי דברי ר"מ וחכ"א וכו', והנה הפלוגתא הכא היא אם בעיני קלוי ע"י האש או דבעיני דוקא בכלי, לרבנן קלוי הוי דוקא ע"י כלי ולא הוי קלוי בלא כלי, ול"ש לכאורה הך פלוגתא לפלוגתא דר"מ וחכמים במתניתין אם היו קולין אותו לפני דישה או אחריה, וצ"ע הלשון שהיו ישראל מהבהבין אותו דהלא כן הוא עיקר הדין דבעי הבהוב באש וזהו מצות קלוי, וכן צ"ב מ"ש דלא הוי קלוי כ"א ע"י כלי, הא מ"מ בעיני שיהא מנוקב כדי שיהא האש שולט בכולו הרי דבעי שיהא קלוי מהאש ולא מהכלי ומ"מ בלא כלי לא סגי וצ"ע, אמנם בפהמ"ש לר"מ משמע פירוש אחר, דלר"מ לא בעיני שיהא קלוי כ"א שיגע באש וע"כ חייב לחרך אותו בשיבולים וא"כ פליגי בזה דלרבנן בעיני שיהא נעשה קלוי, ומשו"ה בעי ע"י כלי ולא סגי שיגע באש ע"י שיבולים שזה אינו עושה אותן קלוי, ור"מ סובר דלא בעי כ"א שיגע באש דהוה מעשה של קלי אבל לא שתהא נעשה קלוי ויהא חפצא של קלי, ולפי"ז הוה זה חדא פלוגתא הברייתא עם המשנה, דמשו"ה אמר ר"מ במתניתין דחורכין אותם בשיבולים משום דלא בעיני כ"א שיגע באש וזה א"א כ"א בשיבולים, ולרבנן דבעיני שיהא נעשה קלוי ע"כ בעי מקודם דישה כדי שיוכל להיות קלי, והא דאמרינן במשנה כדי שלא יתמעך לפי"ה ר"מ הכא אין זה טעם לדישה בקנים ובקולחות כ"א טעם שעושים דישה מקודם כדי שלא יתמעך אבל דין קנים אה"נ דשוה לר"מ ורבנן

והנה במנחת חינוך (מצוה ש"ב) הקשה בהא דאמרינן בפסחים להוכיח ממנחת העומר דלותתין במנחות דהא כיון דהעומר הוה קלי ובקלי אמרינן דאינו מתחמץ ונהי דבעלמא חיישינן דילמא לא נאפה יפה יפה אבל בעומר דמצותו קלי שפיר מדייקי שיהא נקלה על כל צדדיו ע"ש, ולפי המבואר מיושב שפיר דלר"מ הא פשיטא דאין זה דין של קלי כלל, כ"א דבעיני מעשה של קלי לחרך אותם באש, ומשו"ה בעי בשיבולים, וזהו דקאמר מלמד שהיו ישראל מהבהבין אותו באש כדי לקיים מצות קלי, והיינו שאין זה באמת כ"א מעשה של הבהוב באש כדי שיהא מתקיים בו מצות קלי אבל אין זה אפוי כמו שבעיני לחמץ דקלוי אינו מתחמץ משום דאפוי הוא ובעומר אינו אפוי כלל, אלא אפילו לרבנן דבעיני קלוי ע"י כלי, נראה ג"כ דאין זה דין שיהא קלי אלא כ"א מעשה של קלוי באש, אלא דפליגי בזה דר"מ סובר דמעשה של קלוי באש נתקיים ע"י חירוך בשיבולים, ורבנן סוברים דאין זה מעשה של קלי כלל, ודוקא באם נעשה ע"י כלי אז נעשה בו מעשה קלוי באש, ומשו"ה בעיני ע"י כלי, אבל לכו"ע לא בעיני הכא חפצא של קלי, ולפי"ז נראה דכיון דהא דקלי אינו מחמץ הוא משום דנאפה א"כ כ"ז הוא בקלי ממש, ובעיני לזה שיהא נקלה יפה יפה, אבל בעומר כיון שאין זה כ"א מעשה של קלי אף לרבנן שפיר לא בעיני בו שיהא נקלה יפה יפה כ"א דבעיני המעשה שיהא קלוי באש, וכל שמניחו בכלי שיהא האור שולט בו בכולו שפיר נתקיים בו מצות קלוי באש, ולא בעיני כלל שיהא קלוי יפה יפה דלמעשה קלוי באש סגי כל שמניחו באש

אלא דלפי"ז צ"ע מגמרא כריתות (דף ה' ע"א) דאמרינן לענין איסור חדש של קלי שהותר בעומר, ולפי"ז כיון דבעומר אין על זה שם קלי כלל כ"א מעשה קלוי באש, א"כ הא קלי לא הותר בעומר, וצריך לפרש דכיון דבעומר אפשר לעשות קלי ג"כ, ע"כ שפיר מיקרי הותר בעומר, וביותר נראה לומר דבאמת לענין איסור חדש ג"כ סגי בקלי כזה, ולא בעיני שיהא קלוי יפה יפה, דדוקא לענין חמץ דהתם הא באמת רק אפוי אינו מחמץ, אלא דאמרינן דבקלוי הרי הוא כנאפה א"כ בעיני יפה יפה, משא"כ לענין חדש דבעיני רק שם קלי, שפיר הוי עליה שם קלי כשנקלה באש ואף דלא נאפה ע"ז, ומיושב לפי"ז דמשו"ה בעיני שפיר להוכיח מעומר דלותתין, דשפיר שייך בו עדיין חימוץ דלא בעיני כלל אפוי אף דבעיני קלי

ב ע נ י ן ט ל ו מ ט ר

א ברכות. דף כ"ו: בשכח ולא אמר טל ומטר במנחה בערב-שבת, דהדין דמתפלל ערבית שתיים, ואף דבערבית לא יזכיר טל ומטר. וכבר הקשו התוספות בברכות בשכח לומר יעלה ויבא, מה מועיל מה שיתפלל ערבית שתיים, כיון שעכשיו כבר אינו ר"ח, ואינו אומר יעלה ויבא. אולם בטל ומטר אין להקשות כן, משום דטל ומטר הוא מסדר התפילה וכשלא אמר הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים, וכאילו לא התפלל כלל, אבל יעלה ויבא רק חיוב הזכרה היא, ולא הוי כלא התפלל, רק שחייב להתפלל שנים, כדי שיזכיר יעלה ויבא, וע"כ שפיר מקשו מה מהני כשיתפלל ערבית שתיים.

(מהגר"ח ז"ל)

ב ב ע נ י ן ה ב ד ל ה ב ת פ ל ה

ב הנה בשכח להתפלל במוצאי-שבת, דמתפלל למחר שנים. באיזו יבדיל, אמר הגר"ח ז"ל, דאף דתפילה שניה אתיא לתשלומין, מ"מ צריך לאמר הבדלה בראשונה, משום דדין הבדלה אינו סדר בתפילת ערבית של מוצאי-שבת, כי אם דהוא דין בתפילה ראשונה של חול, ואף אם הוא תפלת יום א'

ב ר כ ת מ ז ו ז ה

ג ירושלמי ברכות. פ"ט ה"ד. הא דמברך מי שקובע מזוזה בכית חבירו, אף דהוא אינו מקיים שום מצוה, וקיום המצוה תלוי במי שעליו חיוב המצוה, ה"ט כיון שבזה המעשה יש בה קיום מצוה, מעשה מצוה היא, ומברכין על מעשה מצוה שעשה, ולא דמי לתולה ציצית בכגדו של פלוני, אף שהוא לבוש בעת העשיה בהגד, ולא יהא צריך לברך, משום דאין הקיום מצוה בתליית הציצית, רק כמה שהוא לבוש בטלית שיש בה ציצית, לכן אין בגוף עשייתו קיום מצוה, ואין זה מעשה מצוה שמברך עליה, אבל במזוזה הבית מחויב בקביעת מזוזה, ובקביעתו מתקיים המצוה של קביעות מזוזה, והרי היא מעשה מצוה ומברכין עלה.

ד ב ע נ י ן א כ י ל ת ע ר א י ק ו ד מ מ י ר ו ח

ד פאה. פרק א' משנה ו'. ונותן משום הפקר ופטור ממעשרות עד שימרח, ומאכיל לבהמה לחיה ועופות עד שימרח, ונוטל מן הגורן עד שימרח. והנה היתרא דמאכיל לבהמה, פ"י בתוס' בכ"מ משום דאכילת בהמה הוי עראי, והק' הראשונים אמאי לא תני במשנה דמותר אכילת עראי עד שימרח. וברמב"ם (פ"ג ממעשרות) כתב דאכילת אדם מותר עראי עד שיראה פני הבית דאז הוקבעו למעשר, וגבי אכילת בהמה כתב דמאכיל לבהמה וכו' אכילת קבע עד שימרח, ומפקיר כל מה שירצה ואחר מירוח אסור, ומאכיל לבהמתו אכילת עראי אפילו אחר ראית פני הבית. והנה דין חיוב התבואה במעשר וקביעותם לטבל שני דיבנים הם, דבגמר מלאכתם הוי שעת חובתם וזהו ע"י מירוח, ודין ראית פני הבית היינו שאז הוקבעו לטבל. וכן מוכח מלשון הרמב"ם שהמירוח קורא גמר מלאכה, וראית פני הבית הוא בלשון קביעות למעשר, ואיסור טבל תלוי בשעת קביעותו אבל חיוב הפרשה נעשה ע"י מירוח.

והנה, הא דמבואר במשנה דקודם מירוח מפקיר מה שירצה ופטור, אבל אחר מירוח לא, פ"י התוס' בכ"מ דהיינו משום דלאחר מירוח שכבר נתחייבו לא מהני הפקר לפוטורם, אכן הרמב"ם מדבריו כאן נראה פירוש אחר, דהרי דין זה דאחר מירוח לא מהני הפקר כבר כתבה, ובכאן פירש דין אחר דמצד שנעשה עליו ע"י מירוח חיוב הפרשה אינו רשאי להפקיר; וגם דינא דאסור להאכיל לבהמתו אכילת קבע דכיל להו בהדדי בטעם זה מפני שכבר נתחייב בהפרשה, ולא כמו שפ"י בתוס' מפני הנאה של כילוי דמטעם זה אסור אכילת עראי, וברמב"ם הרי מבואר דאכילת עראי שרי אפילו אחר ראית פני הבית שכבר חל עליהם דין טבל, אלא ודאי דטעם איסור אכילת קבע הוא מפני שכבר חל עליו חיוב הפרשה, ואכילת עראי אינו אסור מטעם זה, ולכך בהמה אוכלת עראי אפילו אחר ראית פני הבית, דטעם חיוב הפרשה אינו מונע אכילת עראי, ואיסור טבל לא שייך עלה, וגם באדם מותר אכילת עראי אפילו אחר מירוח, והיה צריך, להיות מותר גם אחר ראית פני הבית כמו בבהמה, רק דמטעם איסור טבל הוא דאסור, והיינו דלא תני במשנה גם אכילת אדם עראי עד שימרח, דלהרמב"ם מותר עד ראית פני הבית.

(מהגר"ח ז"ל)

ה ב ע נ י ן ח' פ ס ו ק י מ

(מהגר"ח ז"ל)

מנחות (דף כ"ט. ע"ב): א"ר יהודה א"ר בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבונו של עולם מי מעכב על ירך, א"ל אדם אחד יש וכו' ועקבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תלין תלין של הלכות וכו', אמר לפניו רבשי"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י, אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני. לכאורה הלשון מי מעכב על ירך מחוסר הבנה, ונראה הרמב"ן מביא בשם ספר "התגין" דהנה שבימי עזרא העתיקו את כל התגין מהאבנים שכתב עליהן משה את התורה באר היטב, ומאותן אבנים היו יודעים היאך לכתוב את התגין בספרי תורות, וקשה דאמאי היו צריכין להעתיק מהאבנים, הא היו כמה ספרי תורות מימי קדם, שבודאי היו להם ספרי תורות כשירות, ולמה לא העתיקו מהם, ונראה דהנה בסנהדרין מבואר שעזרא היתה התורה כתובה בכתב ליבונאה, ומעזרא ואילך היתה נבואה מה' שהתורה תכתב אשורית, ולפ"ז אפשר שהדין

מגן אברהם סימן רסג ס"ק י"א

(פמ"ג) (מחה"ש) כשידליק. ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים זכרים מאירים בתורה (מט"מ בשם בחיי פ' יתרו): יש סדורים שכתב בהם ברכה לנרות אחר יציאת בה"כ ואין לאומרה (רמ"מ פ"ז): כתב מהר"ש בשם מהר"מ ז"ל כשיש חופה בע"ש ומאחרי"ה בה עד אחר שקיעת החמה והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה אז תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואחר כך בחשיכה תפרוש ידיה על הנרות ותברך או תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא תברך עד כאן, ותמוה היא דל"ש ברכה בדלוקה ועומדת ועוד דאמירה לעכו"ם שבות ומיהו ב"ה לא גזרו אשבות (עסי' רס"א) וע' במהרי"ו שהתיר להדליק בעוד היום גדול ואח"כ לפרוס ידיהם ולברך וכו' ומ"ש שנמצ' בקובץ שמברכין על הנרות בשבת אחר יציאת בה"כ לא ס"ל ולא מר בריה דרבינ' חתים עליה (מהרמ"מ הגמ"נ) ומיהו בדיעבד אם שכח' מלברך עד שחשיכ' יש לסמוך אמהר"ש ועסי' רע"ו ס"ב בהג"ה ומ"מ סגי בנר א':

מגן אברהם סימן יט ס"ק א'

(פמ"ג) (מחה"ש) על עשיית הציצית. שאין בעשייתה מצוה אלא בלבישתה עיין בגמ' פ"ד דמנחות, וצ"ע מ"ש במזוזה דק"ל שצריך לברך כשקובעה כמ"ש בי"ד סי' רפ"ט דהתם נמי קי"ל חובת הדר הוא דכ"ז שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכ"כ התוס' במנחות דף מ"ד ולכן נ"ל דסתמא דמילתא במזוזה קובעה כשדר בתוכה לכן מברך על עשייתה אבל טלית מסתמא קובע בו ציצית עד שלא לובשו לכן אינו מברך על עשייתו ואה"נ אם היה לבוש ציצית ונפסקו לו והטיל בו ציצית אחרים מברך אקב"ו לעשות ציצית כמו במזוזה מיהו י"ל דמיד כשנפסק מחויב לפשטו ולתקנו וע' בשבת דף קי"ח משא"כ במזוזה לא הטריחו רבנן לעקור דירתו ואפשר דה"ה במזוזה אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה כנ"ל:

מגן אברהם סימן תלב ס"ק ו'

(פמ"ג) (מחה"ש) על סמך ברכה. די' שעושין מצוה א' ברכה א' לכולם עסי' ח' משמע דאם בע"ה אינו בודק רק מצוה לאח' לבדוק אותו אחר מברך וצ"ע דהיאך יברך הא אין המצוה מוטלת עליו לבדוק ול"ד למ"ש סי' תקפ"ה גבי שופר שהתוקע מברך דשאני התם שהשומ' שומע הברכ' ויוצא בברכתו אבל הכא למה יברך הבודק כיון שאין המצוה עליו וצ"ל דמ"מ מצוה קעביד דומיא דמיל' שהמצו' על אבי הבן ומ"מ אם אחר מל אותו אחר מברך וע' בטור י"ד סי' רס"ה, ונוהגים להניח חמץ נוקש' במקום משומר (מט"מ מהרי"ל) ואם חסר לחמו עסי' תל"ד:

בשולי המכתב

פטור לגמרי דהקרא דעולה ויורד מיירי בהעלם טומאה ומצד חיוב חטאת ממילא פטור משום מתעסק, ומדוקדק היטב לישנא דמתני' דברישא דאכל קודש לא קתני עלה ר' אליעזר אומר וכו' ואינו חייב על העלם קודש כדקתני בסיפא גבי מקדש והיינו דבעי לומר דאינו חייב כלל, ובאכל קודש אדרבא לר' אליעזר דסבירא ליה דקרא רק בהעלם טומאה, ממילא בהעלם קודש חייב חטאת דלא פטור מדין מתעסק, דהא בחלבים ועריות חייב מטעם דנהנה, לזה קתני רק בהעלם מקדש, דליכא חטאת קבוע, משום דהוי מתעסק, ודוק.

עקיבא

02/08/2018mm

סימן ט

לידידי הרב רבי ראובן נ"י אב"ד דק"ק טיצק

הגוף, אם כן גם מזוזה אינה חובת קרקע אלא חובת הגוף הדר בבית, אלא ודאי נראה דחובת הגוף היינו שהוא מלבוש, ואם כן הוא קודם לסוכה ולולב וכל שכן לציצית דציצית תשמישי מצוה ותפילין תשמישי קדושה, עכ"ל. **ובמהכ"ת** שגה מאד בכוונת רמ"א דחובת הגוף היינו מלבוש, אלא דכוונת הרמ"א דתפילין חובת הגוף דהוא מצות עשה שהחויב מוטל על הגוף לעשותו ואי אפשר לו למצוא טצדקי למפטר מחובתו, מה שאין כן מזוזה דאין חיוב מוטל על גופו לקנות לו בית לקבוע מזוזה, אלא דאם דר בביתו חל עליו חובת מזוזה ואי בעי דר בבית שאולה ושכורה ופטור ממזוזה, זולת לגבי ציצית הדין עם הבית הלל, דדמי ממש בזה למזוזה, דאין עליו חיוב ללבוש טלית בת ארבע כנפות ולעשות בהם ציצית ואי בעי לובש טלית בת שלש כנפות ופטור מציצית. **אולם** נראה מטעם אחר דהדין עם הבית הלל דתפילין קודמין לסוכה ולולב, והיינו כיון דחזינן דשמואל סבר דמזוזה קודמת לתפילין שכן נוהגת בשבתות וימים טובים, ונראה לי דאין הכוונה דמשום דנוהגת בשבתות וימים טובים הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, והוי עשה ששונה בכל, משום הכי עדיף מתפילין דאינה נוהגת בשבתות וימים טובים והוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות והוי מצות עשה שאינה שונה בכל,

על שאלת רומפכ"ת, במי שאין ידו משגת לקנות תפילין ולולב או סוכה, וכן מי שאין ידו משגת לקנות מזוזה לפתחו ולולב לצאת בו, הי מנייהו קדים.

מקור הדין בירושלמי סוף מגילה (פ"ד הי"ב) וזה לשונו שם תפילין ומזוזה הי קדים שמואל אמר מזוזה קודמת ור' הונא אמר תפילין קודמין, מאי טעמא דשמואל שכן היא נוהגת בשבתות ויו"ט, מאי טעמא דר' הונא שכן היא נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברות, מתני' מסייע ליה לשמואל תפילה שבלה עושים אותה מזוזה, ומזוזה שבלה אין עושים אותה תפילה שמעלין בקודש ולא מורידין עכ"ל.

ונראה לענ"ד דהכוונה שכן נוהגת במפרשי ימים, היינו דהחויב על גופו בכל מקום שהוא, ואין לו מנוס לפטור מזה, מה שאין כן במזוזה דאי בעי מפריש כל ימיו בימים ומדברות, ואין לו בית דירה ופטור ממזוזה, והוא הדין דהוי מצי למימר דאי בעי דר כל ימיו בבית שאולה ושכורה, כן נראה לענ"ד ברור.

וראיתי בספר בית הלל שכתב ביו"ד (סי' רפ"ה סק"ב) וזה לשונו, ונראה לי דתפילין קודמין לסוכה ולולב משום דתפילין חובת הגוף דהיינו ללבוש, דאי לא תימא הכי אלא דסוכה ולולב הוויין גם כן חובת הגוף וכדאיתא בקידושין (דף ל"ז ע"א) דכל שאינו חובת קרקע מקרי חובת

עובר בעשה דומיא דעבד קטן או שוטה דעכ"פ הרב עובר, אמנם לגרור מטה כסא ע"י בהמה שרי, ולא חיישינן לחרין שנוצר כיון שהוא עצמו מותר, וכ"ש שמותר לו לעשות כן ע"י בהמתו, וביותר דבהמה בלא"ה אין לה כוונה, וה"ה לענין עבדו מותר לו לעשות דבר זה כגון להגביה צנן אם חושב שהוא תלוש. כיון שגם ע"י אדם גדול מותר לו. כ"ש שמותר לו לעשות כן ע"י עבדו. וע"י צמח דוד וסקמ"ג.

לולב לא ישאר בידו מה לקנות לו אחר יו"ט תפילין, יש לומר דודאי תפילין עדיף, דהא לולב בזמן הזה ביו"ט שני דרבנן ותפילין דאורייתא עדיפא, ואם אחר יו"ט יהיה מצוי לו תפילין, ורק לפי שעה בחול המועד אין לו תפילין להסוברים דחול המועד זמן תפילין בודאי עדיף תפילין דאורייתא ללולב דרבנן, ולהסוברים דחול המועד לאו זמן תפילין בודאי לולב עדיף לצאת על כל פנים ידי דרבנן, ולדינא דמספקינן ההלכתא אם חול המועד זמן תפילין או לא, יש לומר דתפילין עדיף דספק דאורייתא עדיף מודאי דרבנן, כדאיתא סוף מסכתא דר"ה (דף לז ע"ב) שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין דאף על גב דהא ודאי והא ספק. **ולענין** תפילין וסוכה, כיון דסוכה ודאי דאורייתא ותפילין ספק סוכה עדיף.

ולענין מזוזה וסוכה לכאורה נראה דסוכה קודם, אף דמזוזה תדיר מכל מקום לפי מה שבארנו דסוכה הוי חובת הגוף דאי אפשר לו להפטר מחיובו ממנה, ומזוזה לא מקרי חובת הגוף דאינו צריך לקנות בית ולישב בו ולקבוע מזוזה, וכיון דקיימא לן דתפילין ומזוזה תפילין קודמין דחובת הגוף עדיף מתדיר, הכי נמי סוכה קודם למזוזה.

אמנם לענ"ד דין זה צ"ע, דהנה ביסוד הדין הא דפסקינן כר' הונא לגבי שמואל עיין בהרא"ש הל' תפילין שכתב ומסתברא דההלכה כר' הונא דמצוה דגופא עדיף, וגם מפרש תלמודא טעמא, ובקרבן עדה הקשה, הא בתלמודא מפרש גם כן טעמא דשמואל ואדרבה מייתי סייעתא לשמואל, וכתב הוא כיון דמייתי הירושלמי ראייה לדשמואל מהברייתא דקתני תפילין שבלה עושים אותה מזוזה, ומזוזה שבלה אין עושין אותה תפילה אם כן ממילא למה דקיימא לן כתלמודא דידן דאיתא בברייתא בהיפוך דמתפילה אין עושין מזוזה, ומזוזה עושין תפילין דקדושת תפילין חמורה ממזוזה, ממילא הוי סייעתא לר' הונא עיין שם, וכבר קדמו בזה בב"י (סימן ל"ח), ואם כן במזוזה לגבי סוכה ולולב יש לומר כי היכי דלהירושלמי דקדושת מזוזה עדיף מתפילין, היה הדין דמזוזה עדיף מתפילין, דקדושה חמורה קודם למצוה שהיא חובת הגוף אלא דאנן סבירא לן דתפילין עדיף ממזוזה, דאנן קיימא לן דקדושת תפילין חמיר ממזוזה, אבל לענין מזוזה לגבי סוכה ולולב אף דסוכה ולולב הוויין חובת הגוף כנ"ל מכל מקום מזוזה

וכמו דמצינו פרק קמא דיבמות (ו ע"א) לענין דחיית עשה ללא תעשה דשוה בכל חמור מאינה שוה בכל, וכן פ"ג דברכות (דף כ' בתוס' ד"ה שוא"ת) דכבוד הבריות דוחה לאיסור שאינו שוה בכל [נאב"ה ע"י לאבא מארי נ"י בחדושי מ"ש על דברי תוס' אלון דא"כ הוה ליה למנקט בקיצור שכן נוהגת בנשים דהא משנה ערוכה היא בברכות (דף כ ע"ב) דנשים פטורות מתפילין וחיובות במזוזה ומה צריך שמואל למנקט טעמא דמלתא דחיובא ופטורא דנשים ונקט המסבב ולא המסובב, ובפרט דמהך טעמא דמזוזה נוהגת בשבתות וימים טובים והוי מצות עשה שלא הזמן גרמה אינו מספיק לחייב הנשים בכך, דהיה מהראוי לפוטרו דהוקש לתפילין, אלא הטעם דאטו גברא בעי חיי ונשי לא בעי חיי, וכדאיתא בקידושין (לד ע"א).

גם לא מצינו דעשה ששוה בכל קודם לעשה שאינה שוה בכל, והרי בברכות (דף כ"ז ע"א) היו לפניו שני תפילות מנחה ומוסף מנחה קדים דתדיר, ולא נקיט הטעם דמנחה שוה בכל דנשים חייבות בתפילה ומוסף אינה שוה בכל, דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפילת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות ציבור וכן משמע בתשובות בשמים ראש סי' פ"ט ע"ש.

אלא על כרחך דאין בזה מעלה לענין קדימה, והיא טעמא דשמואל בירושלמי דמזוזה קודמת דנוהגת בשבתות וימים טובים, היינו דהוי תדיר, דאף דאנו דנין לענין שאחד ידחה לגמרי מכל מקום גם בזה קיימא הכלל דתדיר קודם [וכמ"ש המגן אברהם סי' תרפ"ד סק"ב והביא ראייה מתוס' סוכה דף נ"ד ע"ב ע"ש].

ולענין ד' הכי מוכח מדברי שמואל שבירושלמי הנ"ל, גם מפורש כן בהרא"ש פ"ב דשבת (סי' י"ב), וכיון שכן ממילא הדין דתפילין קודמין לסוכה ולולב דתדיר יותר, דעד כאן לא פליג ר' הונא על שמואל אלא מטעם דסבירא ליה דתפילין דהוי חובת הגוף עדיף ממעלת תדיר, אבל בתפילין וסוכה ולולב דכלהו הוויין חובת הגוף לפי פירושינו הנ"ל, קיימא הכלל דתדיר עדיף.

ובאמת אין בזה נפקא מינה כל כך לדינא דבממה נפשך אם הוא קודם סוכות וצריך לקנות תפילין לצאת בהם עתה, נראה דפשיטא דתפילין עדיף דלא דחינן חיוב דהשתא מקמי חיובא דבתר זמן, ואם הוא בחול המועד להפוסקים דחול המועד זמן תפילין, וכן אף להסוברים דחול המועד לאו זמן תפילין, אם על ידי שיקנה לו במעותיו

נא. ע"י בשו"ת באר יצחק (או"ח סי' כ ענף ג) שדחה ראיתו, על פי מה שחילק שהטעם שעשה ששוה בכל תלוי אם מצוה בימי חלוטו אסור בתשמיש המיטה.
 נב. בשו"ת באר יצחק (שם) כתב, שלדבריו שנשים פטורות מתפילת מוסף לפי שלא היו שוקלות, אם כן כהנים ולויים וקטנים מבין כ"י שפטורים משקלים יפטרו ממוסף, ואף שנאמר שקטנים אתו לכלל חיובא, אבל כהנים ולויים יפטרו, אע"כ מוכח שאין תפילת המוסף תלוי בשקלים כלל, א"כ אין שייך להקדים תפילת מנחה משום שהיא שוה בכל, כי גם מוסף שוה בכל שנשים חייבות, וכן מוכח מסתימת הפוסקים דנשים חייבות בתפילה ולא חלקו בין מוסף לשארי תפלות.

אידי ואידי דהיום חטאת ואשם קדמי אף דשלמים תדירי, אמר רבא מצוי קאמרת שאין תדירא חובא אלא שמצוי תדיר יותר מחבירו, אמר ליה ר' הונא בר יהודא אטו מצוי לאו תדיר הוא וכו' עיין שם, אם כן יש לומר דשמואל ור' הונא תרווייהו סבירא להו דמדין תדיר אתינן עלה, ושמואל סבר כר' הונא בר יהודה דמצוי יותר מקרי גם כן תדיר, משום הכי מזוזה לגבי תפילין הוי תדיר, כיון דנוהגת בשבתות וי"ט, אף דתדירתו אינו חובה, דאפשר דיהיה בכל השנה ממפרשי ימים ומדברות או לדור בבית שכורה ושאלה לשיטת תוס' דמדאורייתא אף לאחר שלשים יום פטור ממזוזה, או דבכל שלשים יום ידור בבית אחר דרך שאלה ושכירות, מכל מקום מצוי הוא יותר מתפילין², ור' הונא סבר כרבא דמצוי לא מקרי תדיר, וממילא יש לומר בהיפוך דתפילין מקרי תדיר דהוי חובה בימות החול, אבל מזוזה אפשר שכל השנה לא יהיה לו מזוזה, ומה דקאמר טעמא דר' הונא שכן נוהגת במפרשי ימים, היינו דהחוב יום יום, ומשום הכי מקרי תדיר לגבי מזוזה, ומה שמביא הירושלמי ראייה לשמואל מהברייתא דתפילה שבלה, היינו דסבירא ליה להירושלמי דמקודש ותדיר מקודש עדיף וכמש"ל, משום הכי הוי סיעתא דלו יהא כסברת ר' הונא דתפילין מקרי תדיר לגבי מזוזה, הא מכל מקום מזוזה מקודש יותר מתפילין.

וכיון שכן למה דמסקינן בזבחים דהוא אבעיא דלא אפשריטא במקודש ותדיר הי מנייהו קדים, דקיימא לן כרבא, דמשלמים לא איפשט דמצוי לא מקרי תדיר, ממילא קיימא לן כר' הונא דתפילין עדיף דהוי תדיר לגבי מזוזה ומקודש גם כן יותר לפי הברייתא בתלמודא דידן דתפילה שבלה וכו' דקדושת תפילין חמירא.

וביותר דממה נפשך אי מקודש עדיף מתדיר ממילא תפילין קודם למזוזה, ואם תדיר עדיף ממקודש ממילא מוכח מההיא דשלמים, דמצוי לא מקרי תדיר, אם כן הוי תפילין תדיר לגבי מזוזה וכו"ל, (ועי' שאגת אריה סי' כ"ח), ואף בלא פירושינו זה בירושלמי, על כל פנים מתוך הראיה הנ"ל יש לפסוק כר' הונא דאף אם נקוט כפשטיה, דטעמא דר' הונא דמצוה דחובת הגוף עדיף, הא מכל מקום סברת שמואל למחשב מזוזה תדיר לגבי תפילין נדחה

עדיף דיש בו קדושה וסוכה ולולב אין בהם קדושה, דלענין יסוד זה קיימא סברת הירושלמי דקדושה חמורה עדיף ממעלת מצוה דחובת הגוף, ומכל שכן לגבי דבר שאין בו קדושה כלל, ולפי זה יהיה הדין לכאורה בהיפוך דמזוזה קודם ללולב וסוכה.

אולם מה שיש לספק לענ"ד, כי על דברי קרבן עדה הנ"ל יש לפקפק, הא כיון דטעמא דשמואל דמזוזה קודמת לתפילין דמזוזה תדיר, אם כן מה בכך דקדושת תפילין חמורה ממזוזה, הא מכל מקום יש לומר דתדיר עדיף, דהא זהו אבעיא דלא אפשר בזבחים פרק כל התדיר (דף צ"א ע"א) מקודש ותדיר הי מנייהו קדים, והרמב"ם (פ"ט מהל' תמידים ה"ב) פסק דאיזה שירצה יקריב קודם, ואף דהירושלמי מביא ראייה לדשמואל מסברא דקדושתו חמורה עדיף ממעלת חובת הגוף ומכל שכן דעדיף ממעלת תדיר, דהרי מסברא לא היה פסיקא להירושלמי דההלכה כשמואל משום דדלמא כר' הונא דמעלת חובת הגוף עדיף מתדיר, וכיון דפסיקא להירושלמי דקדושתו חמורה עדיף ממצוה שהיא חובת הגוף, אף לפי הצד דחובת הגוף עדיף מתדיר אם כן כל שכן דקדושה חמורה עדיף מתדיר כיון דעדיף מחובת הגוף דעדיף מתדיר, וסבירא ליה להירושלמי דמקודש עדיף מתדיר, אבל לדחות להלכה דברי שמואל מברייתא דידן דקדושת תפילין חמירא ממזוזה, הא לדידן לא פסיקא לן זה דמקודש עדיף מתדיר.

ואולי יש לומר כיון, דעל כל פנים לר' הונא מצוה שהיא חובת הגוף עדיף מתדיר בודאי תפילין עדיף, ואף לסברת שמואל דתדיר עדיף מחובת הגוף מכל מקום יכול לקנות איזה שירצה, דהא אנן קיימא לן דקדושת תפילין חמורה ממזוזה, ובתדיר ומקודש באיזה שירצה יעשה, ואם כן על כל פנים רשאי לקנות תפילין, ממילא ראוי לפסוק לעשות כן לקנות תפילין, דדלמא הלכה כר' הונא דחובת הגוף עדיף².

וביותר נראה לענ"ד דקיימא לן לעיקר דהלכה כר' הונא, והיינו דיש לומר דאופן פלוגתא דשמואל ור' הונא בהא, במה דאיתא בזבחים (שם דף צ"ג ע"א) דרצו לפשוט איבעיא דתדיר ומקודש, מדקתני במתני' דשלמים של אמש וחטאת ואשם של היום שלמים קודמים, הא

נג. אך בשבט הלוי (ח"ב סי' קנו) כתב, שמקור דין הרמ"א שתפילין קודמים למזוזה משום שמצוה שחובת הגוף קודמת הוא מהירושלמי, דשמואל ס"ל מזוזה קודמת שכן היא נוהגת ב"ט ושבתות וטעמא דר"ה דס"ל תפילין קודמין שכן נוהגים במפרשי הים, ר"ל שהם חובת הגוף וסברת שמואל דס"ל מזוזה קודמת היינו כשיש לפנינו הבחירה בקיום מצוה שנוהגת שני ימים בשנה או מצוה שנוהגת רק פחות מזה וכו"ג אעפ"י שיש לה מעלה שהיא חובת הגוף מ"מ רבוי קיום המצוה עדיף, ור"ה ס"ל דמעלת חובת הגוף שקול יותר ממעלת רבוי הקיום, וא"כ אין זה ענין כלל לסברת תדיר ומקודש, דאף אי נימא בעלמא תדיר עדיף, מ"מ זה לדחות או להקדים כשכבר לפנינו, אבל הכא אנו דנין מעיקרא באיזה חוב הוא מחויב להכניס א"ע. ואין זה ענין למי שאין לו רק אחד מהם. נד. בבית הלוי (ח"א סי' ד) כתב שמש"כ רבינו ששמואל סובר שאין חילוק בין מצוי לתדיר וחולק על סוגיה דזבחים, א"צ לזה, שבוה אין מעלה לתדיר כלל. ושמואל ס"ל, כיון דבשבת וי"ט נהוג מזוזה יש לו לעשות מזוזה יותר כדי שיקיימה בשבת וי"ט ג"כ, ור"ה ס"ל, דתפילין קודמים כדי שאם יוצא לים יקיימה ג"כ, דבכה"ג אין לתדיר לדחות. ואחרי שבשניהם נמצא זמן שזה נהוג מה שאין זה נהוג, מכריע הירושלמי כשמואל שמזוזה קודמת דקדושה יותר מתפילין.

איזה שירצה, כיון דמזוזה מקודש ולולב תדיר כמו שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם, ממילא יש לומר דמחוייב להקדים מזוזה דדלמא כלישנא ב', כן נראה לענ"ד.

ואגב אודיעו מה דנראה לי לדינא, במי שיצא מדירתו לבית אחר לדור שם, ויש שם מזוזה מכבר שהניח שם הדר הראשון דמחוייב הוא לברך על המזוזה דזהו מצוה חדשה לו בבית זה, ואף שהוא פשוט, כמדומה אין נזהרים בזה ומצוי לשכוח.

ונראה לי דגם ההולך מביתו לעסקיו בשוק שעות הרבה ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאורה הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בנתים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש, נואף דמחזיק ביתו לדור, מכל מקום בשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, ע"י מגן אברהם סי' כ"א ס"ק ב"ג, וגם בני ביתו פטורים דאין הבית שלהם, והוי כדר בבית שאולה ושכורה] ויהיה כמו יוצא מסוכה לעסקיו וחוזר לסוכתו דמברך, וכמו פשט טליתו על דעת שלא להתעטף בו מיד, שחוזר ומברך כששובו (ועי' מגן אברהם סי' ח' ס"ק י"ח) וצ"ע לדינא.

התק"ף/ת"ש/ת"ת

ידידו

הק' עקיבא במוהר"ם גינו זצלה"ה מא"ש

רק על שעת קביעת המזוזה, וממילא גם בדין השני הנ"ל בנוסע מעירו ואחר כך חוזר לביתו אינו מברך, ולדינא צל"ע.

התק"ף/ת"ש/ת"ת

לפי סברת רבא דמצוי לא מקרי תדיר, וממילא קיימא הממה נפשך הנ"ל דתפילין קודם למזוזה.

ולפי זה לענין מזוזה לגבי סוכה ולולב, יש לומר דתלמידי בשני תירווצים בזבחים שם דללישנא קמא דקתני אוציא מילה שהיא תדירה היינו תדיר במצות, אבל מכל מקום לא מקרי תדיר רק מצוי, הכי נמי מזוזה לגבי סוכה ולולב דהם מקרי תדירי דמחוייב על כל פנים פעם אחת בשנה ומזוזה לא, אבל ללישנא ב' דמילה לגבי פסח דמי לתדיר ועי' פירש"י כיון דמצוי הרבה מפסח, אם כן הכי נמי מזוזה לגבי לולב וסוכה, דדוקא לגבי תפילין מקרי תדיר, כיון דתפילין על כל פנים בכל יום ומזוזה אפשר דפוטר עצמו לעולם מחיובו, אבל לולב וסוכה כיון דהם רק פעם אחת בשנה ומזוזה מצוי הרבה מקרי מזוזה תדיר.

ואם כן הא ספיקא דדינא במזוזה לגבי סוכה ולולב הי מינייהו תדיר לענין הקדימה.

ונראה לי ההכרעה כיון דלישנא ב' מקרי מזוזה תדיר ומחוייב להקדימו, דהוא תדיר ומקודש, וללישנא קמא דלולב מקרי תדיר, מכל מקום הברירה בידו להקדים

אחר זמן רב בא לידי ספר ברכי יוסף, וראיתי שכתב בפשיטות (באורח חיים סי' י"ט) בדין הראשון הנ"ל דשוכר בית שיש בו מזוזה דאינו מברך, דלא תקנו הברכה

נה. בשו"ת בית הלוי (ח"א סי' ד) כתב, שאין ראיה ממילה למזוזה כלל, דאע"ג דלתי' הב' מקרי מילה תדיר לגבי פסח, מ"מ מזוזה לא חשיבא תדיר כלל לגבי פסח. וא"כ הא ודאי שסוכה לגבי מזוזה חשיבא תדיר ורק במילה ס"ל להאב"א דהוי כתדיר לגבי פסח דעתה שנולד הבן מוכרח בע"כ למולו. וא"כ לכל התירווצים הוי מזוזה וסוכה תדיר ומקודש, ורשות בידו להקדים איהו מהן שירצה. אמנם מטעם אחר יש לדון, דאע"ג שמזוזה הוי רק מצוי, מ"מ כיון דהוי מקודש אפשר דמוכרח להקדימו. דאע"ג דקיי"ל דתדיר ומקודש מקדים איהו שירצה דהוי אבעיא דלא איפשטא, זהו בתדיר ואינו תדיר גמור וכגון מוסף ר"ח דהוי תדיר ופר העלם דבר דהוי מקודש, אבל הכא דגם מזוזה יש לו עוד מעלה לגבי סוכה דהוי מצוי יותר מסוכה, דנהי דמעלה דתדיר חשוב יותר ממצוי, מ"מ כיון דהוי גם מקודש אפשר דצריך להקדים, דהמעלה דמקודש של מזוזה הוי נגד המעלה של התדיר וכהדדי הן ושוב יש להקדים מזוזה משום דמצוי. והיותר נראה, דאע"ג דקיי"ל דתדיר ושאינו תדיר קודם ואפילו לדחות לגמרי האיניו תדיר וכמש"כ המג"א (סי' תרפ"ד סק"ב), מ"מ הא י"ל זהו דוקא דהתדיר והאינו תדיר שוין הם במשך הזמן דיקריבם ודיו, אבל כגון מזוזה ולולב דכשיעשה מזוזה יהי המצוה זו קיימת לו גם לאחר יו"ט ולולב אינו רק בחג, לדעתי אפילו אם לולב הוי תדיר לגבי מצוה מ"מ מזוזה קודמת כיון דמצוה תמשך אח"כ ואין לולב דוחה אותה. וגם ציצית קודמים לסוכה אע"ג דלא שייך סברא דמקודש כיון דנהוג גם אחר יו"ט. גו. כוונתו למ"ש שם המג"א, דבשעה שנכנס דוד לבית המרחץ ואמר אוי לי שאני ערום ממצות היה ערום גם ממצות מזוזה, ולפיכך בלילה לא אמר כן מפני שמצות מזוזה בידו, ומה שממע דבשעה שהוא במרחץ אין עליו חיוב מזוזה לביתו. אך בשו"ת עין יצחק ובדבר אברהם כתבו, שכונת המגן אברהם שאינו מוקף במצוה אף שיש עליו חיוב מזוזה בביתו. גו. אך בשו"ת עין יצחק (ח"א יו"ד סי' לא) הוכיח מהברייתא יתונתן בשטמ"ק (ב"מ קא.) ומהנמוקי יוסף (הל' מזוזה) שגם היוצא מביתו ואינו דר שם חייב במזוזה, כיון שנכנס לפרקים שם ולא פקע ממנו חיוב מצוה זו. ולכן לא שייך לברך כשחוזר לביתו דאף בעת שיוצא מביתו לא פקע ממנו המצוה. וכ"כ בנחלת צבי (יו"ד סי' רצא), ובדבר אברהם (ח"א סי' לו ס"מ טו בהגהה). ושאינו סוכה וציצית. שהמצוה היא רק בישיבה ובעטיפה מה שאינו כזו מזוזה.

דבכהאי גונא נמי ילא ולינו חוזר כזר כחז ה"ר יונה נסוף פרק קמא דברכות (ו. ד"ה והרמב"ם) לפרש דברי הרמב"ם שדעתו כדעת הר"י והרא"ש אע"פ שאין לשון הרמב"ם משמע כפירושו מכל מקום נדחק להעמיד דבריו מפני שלא יעלה על הדעת לומר דלא כשהוא שקר מפיו ובעל מגדל עוז יישב דבריו בענין אחר על פי משנתו של הרמב"ם (מהדורות גלאו סי' רנח) לחכמי לוניל דלא נאמרו דבריו אלא בשכר היואל מן הגפן אבל בשכר שעורים אין מקום לומר שיהא יואל כשפיים צורא פרי הגפן וכמו שהשיגו הראשונים (בהלכות ברכות סג) וכבר האריך גם הצ"ח על זה

צביאורו להרמב"ם (הל' קריאת שמע פ"א ה"ח ד"ה בשחרית) עיי"ש: ויענין ה"ה הלכה נראה צורר דכשהוא עומד בצרבעה וצריך אלעמא דלימא ארבעה וטעה וסיים בתמשה דלא ילא וצריך לחזור ולצרך כאשר כתבתי דכן היא דעת כל הגאונים וכן הדין דנקט כסא דשיכרא דשעורים וכו' אבל כשהוא צורר שהוא ארבעה וצריך אלעמא דארבעה ונוכר וסיים בתמשה והם תמשה אינו חוזר ומצרך לעת רוב המפרשים דקפירת העומר דרבנן ואוליין זה לקולא וכמו שפסקו הר"י והרא"ש והרמב"ם צריך צעיל דנקט כסא דשיכרא וכו' דלא איפשר ואלוליין זה לקולא דלא מהדריין ליה דספיקא דרבנן לקולא ואע"ג דלמאי שכתבו התוספות (יב ד"ה ג) והמרדכי (סי' ג) נסוף פרק קמא דברכות שר"י פוסק דהוא דנקט כסא דשיכרא וכו' לחומר ולצרך לצרך פסע אחרת וצריך לפרש דהיינו טעמיה דלא דמי לספק קרא קריאת שמע וכו' דהוי ספק שלא יתברר לעולם משא"כ בספק שמסתפק צו בעל התלמוד דאף ע"ג דצדדנן הוא אוליין לחומר ולצרך בספירת העומר נמי מהאי טעמא צריך לחזור ולצרך אף ע"ג דמדדנן הוא דנראה דהעיקר כדברי הר"י והרמב"ם והרא"ש:

ה כתב בה"ג שאם שכח צברך כל הליצה שיספור ביום כ"כ התוספות צפרק רבי ישמעאל והרא"ש והר"ן נסוף פסחים משמו וכן ראיתי כתוב בהלכות גדולות שצדינו היום בהלכות עגרת (נדף ל) וטעמו משום דפוסק כחכם מתניין צפרק רבי ישמעאל דאם נקצר העומר ציום כשר ממילא ג"כ הספירה כשרה ציום ותימה שהמרדכי כתב צשם צה"ג שלא יצרך ציום: ובה שכתב ואינו נראה צ"י. טעמו שהוא פוסק כרבי אלעזר צ"ר שמעון שאם לא קצר צלילה אינו קוצר ציום לפיכך אם לא ספר צלילה אינו סופר ציום וכך פסק רבינו חס (תוס' מנחות סו. ד"ה זכר, מגילה כ: ד"ה כל) והאריך הסמ"ג בעשה קצ"ט (ריט ע"ד) ור' (כ.כ.) לצאר טעמו וכתב נסוף דבריו והעם נהגו לספור צלא צרכה וכדעת הרא"ש נסוף פסחים וכן היא דעת הר"ן (ו. ד"ה ומכאן סמך) והמרדכי צפרק צ' דמגילה (סי' תתג) צשם ראש"ה (סי' תקפו עמ' 175) והכי נהוג:

ו וכתב עוד בה"ג שאם שכח וכו'. טעמו משום דצעיין תמימות וליכא וטעמו של רב סעדיה גאון משום דסברא ליה דכל ספירות הימים מצוה אחת היא התחלתה בעשה עשר צניסן וגמרה בתמשה צניסן הלכך כשהתחיל לספור צלילה הראשון שהתחיל צמורה אע"פ ששכח צאחד מן הימים ליח לן צה ומצרך צימים שלאחריו שאינו רק שגומר המורה שהתחיל צה אבל אם שכח צלילה הראשון שצו לא יתחיל לצרך עוד כי אין זה מצוה הספירה להתחיל בעשה עשר צניסן או ציום אחר ומאחר שעבר זמן ההתחלה צטלה ממנו המורה לגמרי וטעמו של רבינו היא משום דכל לילה ולילה מצוה צפני עגמה היא וכ"כ הרא"ש צשם ר"י ובענין הלכה היאך לנהוג עיין בתרומת הדשן צסימן ל"ז מצאו צ"י:

ז כתב בה"ג (ה"י עצרת צ ע"ד, מהד' י"ב עמ' קפה ותרפה) שאם שכח צברך כל הליצה שיספור ביום. כן כתבו התוספות צפרק רבי ישמעאל (מנחות סו. ד"ה זכר) צשמו וכתבו שכן נראה מדתנן (שם עא.) מצוה צלילה לקצור ואם נקצר ציום כשר אבל נראה לר"ת (ספר הישר חיד' סי' תי) עיקר אידך סתמא דפרק צ' דמגילה (כ:) ומייתי לה נסוף פירקין (עג.) כל הלילה כשר לקפירת העומר ודייקין מינה דקתני לילה דומיא דיום מה דיום צלילה לא אף לילה ציום לא ומפני כך העלה הרא"ש נסוף פסחים (סי' מא) והר"ן (ו.) והמרדכי (סי' תתג) צפרק צ' דמגילה שאם שכח ולא ספר

צלילה יספור ציום צלא צרכה: ח וכתב עוד בה"ג (ה"י מנחות קג ע"ג) שאם שכח צברך באחד מן הימים שצא יברך עוד בימים שצאחריו. כן כתבו התוספות צשמו צפרק רבי ישמעאל (שם) וטעמו משום דצעיין תמימות והם כתבו עליו ותימה גדולה הוא ולא יתכן וגם הרא"ש כתב נסוף פסחים (סי' מא) דאינו נראה לר"י דכל לילה ולילה מצוה צפני עגמה: ודור"ן כתב נסוף פרק ערבי פסחים (כח. דבור ראשון) צשם מר יהודאי (צה"ג סג) דמאן דלא מני עומר צלילה קמא לא מני צשאר לילוחא [פירוש משום דצעיין תמימות אבל צשאר לילוחא] ה' היכא דלא מני מאורתא מני מיממא ורב היא ה' חולק ואומר דאי משום דצעיין תמימות שכח צאחד מן הימים נמי חסר המצוה ולפיכך הוא אומר שאם לא ספר צלילה סופר ציום עכ"ל ומשמע דרבינו היא נמי לא איירי אלא צשכח צלילה ונוכר ציום אבל היכא דלא נוכר גם ציום אפשר דצבר שלא יצרך עוד אלא שרבינו כתב שדעת רבינו היא כדעת ר"י ולר"י כיון דתליא טעמא דככל לילה ולילה מצוה צפני עגמה היא ודאי אפילו אם לא נוכר ציום נמי מצרך צשאר לילות: בתוב בתרומת הדשן (פ"א סימן ל"ז) אם ספק לאחד אם ספר לילה אחד או לא יראה דיספור צצרכה מכאן והלכה ולא מיבעיא אם נוכר ציום ההוא שאז ודאי צריך לספור צלא צרכה מתוך הספק שצו יספור צשאר לילות צצרכה והכי נהגיין אפילו צודאי שכח צלילה לספור וסופר ציום צלא צרכה סופר שצו צצרכה דמיקרי ספיר תמימות הואיל ולא דילג יוס אחד לגמרי אלא אפילו לא נוכר הספק עד לילה השניה אע"פ כן סופר צצרכה מתוך הספק ואע"ג דצודאי שכח יוס אחד נהגיין בהלכות גדולות שכתב שכח יוס אחד שצו אינו סופר פירוש צצרכה דכלא צצרכה מאי נפקא מינה דלא כתוספות דפרק רבי ישמעאל ודלא כאשיר"י דשיליה פסחים מכל מקום נסוף פסחים מציין למיסמך עליהו ע"כ:

ט וכתב עוד שם סימן ס' דכליל צצבת או ליל יוס טוב מצרכין וסופרין לאחר הקידוש ה' ואע"ג דנהגו צמוצאי צצבת ויו"ט לצרך ולספור קודם הבעלה חסם היינו טעמא משום דאפוקי יומא מאחרין ליה (ע"י פסחים קה:) וכשחל יוס טוב האחרון של פסח צמוצאי צצבת דלא אומר על הכוס קידוש והבעלה צפעס אחת יש לספור קודם שמצרכין על הכוס צצבת הכנסת דיש לאחר הבעלה היותר שנוכל: כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' רמ) צליל מוצאי צצבת נהגו לספור העומר אחר שאומרים סדר קדושה וקדיש תתקבל והטעם שאין סופרים מיד אחר הקדיש שאומר לאחר התפילה מפני שאותו קדיש אינו שלם אלא עד לעילא ואין לספור אלא אחר קדיש תתקבל כמו צשאר לילות:

פ וכתב עוד שם סימן ס' דכליל צצבת או ליל יוס טוב מצרכין וסופרין לאחר הקידוש ה' ואע"ג דנהגו צמוצאי צצבת ויו"ט לצרך ולספור קודם הבעלה חסם היינו טעמא משום דאפוקי יומא מאחרין ליה (ע"י פסחים קה:) וכשחל יוס טוב האחרון של פסח צמוצאי צצבת דלא אומר על הכוס קידוש והבעלה צפעס אחת יש לספור קודם שמצרכין על הכוס צצבת הכנסת דיש לאחר הבעלה היותר שנוכל: כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' רמ) צליל מוצאי צצבת נהגו לספור העומר אחר שאומרים סדר קדושה וקדיש תתקבל והטעם שאין סופרים מיד אחר הקדיש שאומר לאחר התפילה מפני שאותו קדיש אינו שלם אלא עד לעילא ואין לספור אלא אחר קדיש תתקבל כמו צשאר לילות:

פרישה

(ג) שצא יברך עוד בימים וכו'. דצעיין תמימות:

הגהות והערות

[ח] כן הוא בדפוסים שלפנינו על פי חרושי הגהות דפוס ראשון וכן הוא בר"ן וכן הוא בהלכות פסוקות לר' יהודאי גאון (ש"ס מאורות): [ז] הובא בר"י גיאת חלק ב עמוד קט ותשובות הגאונים אסף חלק ב עמוד 212: [ז] בתרומת הדשן כתוב, לאחר הקידוש בבית הכנסת ועיין מגן אברהם ס"ק יד דבביתו יברך קודם קידוש:

י אסור לאכול חדש אף בזמן הזה עד תחלת ליל שמונה עשר בניסן וכו'. נפרק רבי ישמעאל (מנחות סא:) אמר רבינא אמרה לי אם אצון לא היה אכיל חדש אלא באורתא דשיצבר נגהי תמניסר דקצר לה כרבי יהודה דאמר מן התורה אסור אף לאחר חורבן וכתיב (ויקרא כג יז) עד עמס היום הזה וקסבר עד ועד ככלל ומייש לספיקא דיומא הילכך שיצבר דספיקא דשימסר הוא לא אכיל עד אורתא וכתב רבינא (סא:) והראשון (סי' מז) צוק פסחים: ומה שכתב לא שנה אהם ולא שנה קלי ולא שנה כרמל. הוא לשון התורה (סא) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו:

תצ פרטי רמזי דינים המיוחדים המבוארים בזה הסימן

[ז] טעם למה אין אומרים קדיש אחר ספר ראשון:

א יום שני מתפללים כסדר שהתפללו ביום הראשון וקורין בפרשת אמור שור או כשב וגו' ומפטיר במלכים בפסח דיאשיהו. נפרק בני העיר (מגילה ז.א):

ב יום שלישי שהוא חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבוא בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו וכן מזכירו בברכת המזון ואם לא אמר אין מחזירין אותו. נתימא נפרק כמה מדליקין (שם ז.א):

ג שא"ל רבינו האי אם יש לומר בחול המועד בעבודה ביעלה ויבוא ביום חג פלוני הזה ביום מקרא קודש וכו' ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבוא שבעבודה ובין מוסף. נראה לי דטעם דרבינו האי משום דתפילת מוסף היא נמוק קרבן מוסף שהוא צא לכבוד המועד הילכך מזכיר בו כדרך שהוא מזכיר ביום טוב: אם אומרים נתפילה את יום מקרא קודש הזה כתבתי בסימן תפ"ז (ד"ה סד):

(ה) ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבוא שבעבודה ובין מוסף וכו' ונראה לי דטעם רבינו האי משום דתפילת מוסף הוא נמוק קרבן מוסף שהוא צא לכבוד המועד הלכך מזכיר בו כדרך שמוכר ביום טוב:

הנוספים נשזל המועד לפיכך אין אומרים אותו אלא נמוקף: ומה שכתב דבאשכנז אין אומרים מקרא קודש כל עיקר אף באתה נחרתו ואף ביום טוב ולא בחול המועד והכי מסתברא

אסור לאכול חדש בזמן הזה עד תחלת ליל שמונה עשר בניסן. נפרק רבי ישמעאל (מנחות סא:) אמר רבינא אמרה לי אם אצון לא היה אכיל חדש אלא באורתא דשיצבר נגהי תמניסר דקצר לה כרבי יהודה דאמר מן התורה אסור אף לאחר חורבן וכתיב (ויקרא כג יז) עד עמס היום הזה וקסבר עד ועד ככלל ומייש לספיקא דיומא הילכך שיצבר דספיקא דשימסר הוא לא אכיל עד אורתא וכתב רבינא (סא:) והראשון (סי' מז) צוק פסחים: ומה שכתב לא שנה אהם ולא שנה קלי ולא שנה כרמל. הוא לשון התורה (סא) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו:

תצ פרטי רמזי דינים המיוחדים המבוארים בזה הסימן

[א] סדר תפלת יום שני: [ב] וחול המועד: [ג] ואם מזכירין מקרא קודש. ועיין בסימן תקפ"ב: [ד] ומשפט קריאת ההלל בחולו של מועד: [ה] והפרשה והפטרה: וטעם לה ולהפטר סוכות: [ו] סימן לפרשיות שקורין בכל ימות הפסח ושינוי הסדר כשיבא פסח ביום חמישי: איזו פרשה קורין במנחת שבת שחל להיות ביום טוב:

א יום שני מתפללין כסדר שהתפללו ביום הראשון וקורין בפרשת אמור שור או כשב עד סוף הענין (ויקרא כב כז – כג מד) ומפטיר קורא כמו ביום הראשון (במדבר כח טז – כה) ומפטיר במלכים (ב פרק כג א) בפסח דיאשיהו מוישלח המלך עד ואחריו לא קם כמוהו (שם כה): ב יום שלישי שהוא חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבוא בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו וכן מזכירו בברכת המזון ואם לא אמר אין מחזירין אותו. ובמוסף מתפללין כדרך שמתפללין במוסף ביום טוב אלא כשיגיע לעל ידי משה עבדך כאמור אומר והקרבתם [אשה] עולה וגו' (במדבר שם יט) עד ושני תמידין כהלכתן: ג שאלה לרב האי אם יש לומר בחול המועד בעבודה ביעלה ויבוא ביום חג פלוני הזה ביום מקרא קודש וכו' ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבוא שבעבודה ובין מוסף. נראה לי דטעם רבינו האי משום דתפילת מוסף היא נמוק קרבן מוסף שהוא צא לכבוד המועד הילכך מזכיר בו כדרך שהוא מזכיר ביום טוב: אם אומרים נתפילה את יום מקרא קודש הזה כתבתי בסימן תפ"ז (ד"ה סד):

הנוספים נשזל המועד לפיכך אין אומרים אותו אלא נמוקף: ומה שכתב דבאשכנז אין אומרים מקרא קודש כל עיקר אף באתה נחרתו ואף ביום טוב ולא בחול המועד והכי מסתברא

סימן תצ

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] סדר תפלת יום שני: [ב] וחול המועד: [ג] ואם מזכירין מקרא קודש. ועיין בסימן תקפ"ב: [ד] ומשפט קריאת ההלל בחולו של מועד: [ה] והפרשה והפטרה: וטעם לה ולהפטר סוכות: [ו] סימן לפרשיות שקורין בכל ימות הפסח ושינוי הסדר כשיבא פסח ביום חמישי: איזו פרשה קורין במנחת שבת שחל להיות ביום טוב:

א יום שני מתפללין כסדר שהתפללו ביום הראשון וקורין בפרשת אמור שור או כשב עד סוף הענין (ויקרא כב כז – כג מד) ומפטיר קורא כמו ביום הראשון (במדבר כח טז – כה) ומפטיר במלכים (ב פרק כג א) בפסח דיאשיהו מוישלח המלך עד ואחריו לא קם כמוהו (שם כה): ב יום שלישי שהוא חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבוא בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו וכן מזכירו בברכת המזון ואם לא אמר אין מחזירין אותו. ובמוסף מתפללין כדרך שמתפללין במוסף ביום טוב אלא כשיגיע לעל ידי משה עבדך כאמור אומר והקרבתם [אשה] עולה וגו' (במדבר שם יט) עד ושני תמידין כהלכתן: ג שאלה לרב האי אם יש לומר בחול המועד בעבודה ביעלה ויבוא ביום חג פלוני הזה ביום מקרא קודש וכו' ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבוא שבעבודה ובין מוסף. נראה לי דטעם רבינו האי משום דתפילת מוסף היא נמוק קרבן מוסף שהוא צא לכבוד המועד הילכך מזכיר בו כדרך שהוא מזכיר ביום טוב: אם אומרים נתפילה את יום מקרא קודש הזה כתבתי בסימן תפ"ז (ד"ה סד):

(ה) ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבוא שבעבודה ובין מוסף וכו' ונראה לי דטעם רבינו האי משום דתפילת מוסף הוא נמוק קרבן מוסף שהוא צא לכבוד המועד הלכך מזכיר בו כדרך שמוכר ביום טוב:

הנוספים נשזל המועד לפיכך אין אומרים אותו אלא נמוקף: ומה שכתב דבאשכנז אין אומרים מקרא קודש כל עיקר אף באתה נחרתו ואף ביום טוב ולא בחול המועד והכי מסתברא

פרישה

(ז) ורב האי כתב בין ב"ע"ה וכו'. לכל לילה ולילה מנחה נפני עממה היא: (ה) עד תחלת ליל וכו'. דכתיב עד עמס היום הזה וקסבר עד ועד ככלל ומיישין לספיקא דיומא הילכך שיצבר דספיקא דשימסר הוא לא אכיל עד אורתא:

תצ (ה) ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבוא שבעבודה ובין מוסף וכו' ונראה לי דטעם רבינו האי משום דתפילת מוסף הוא נמוק קרבן מוסף שהוא צא לכבוד המועד הלכך מזכיר בו כדרך שמוכר ביום טוב:

סימן לו

דאכלים חדשים מברך שהחינו, ורב שרירא גאון כתב דלא סמכינן עלה דמסקינן בשלהי פ' בכל מערכין (ערוכין מ, ב) דאין מברכין שהחינו אלא בדבר הבא מזמן לזמן, ע"כ. ואע"ג דנראה דלא סבירא לן כלל בהא כרב שרירא גאון⁸, דהא כל המחברים מייתי מההוא דפ' הרוואה לפסק הלכה⁹, ובהגה"ה במיימון בהלכות קידוש והבדלה¹⁰ כתב דמהר"ם היה מכוון בכל יכולתו שיהיה לו מלבוש חדש כליל ב' דראש השנה בשביל ברכת שהחינו כדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרבוותא דפליגי אי מברכין זמן כליל ב' דר"ה, אלמא דלא חש מידי לההיא דרב שרירא גאון דאל"כ אכתי לא הוי מסיק נפשיה מפלוגתא. מ"מ נוכל לחלק בין כלים חשובים קצת, כגון מלבושים של בגד צמר, ובין כלים שאינם חשובים כלל, כגון חלוקים ומנעלים וכה"ג, כמו שמחלק בסמ"ג במצות פדיון הבן¹¹, דאינו בא אלא לפרקים מועטים, ולכך דמיא לדבר הבא מזמן לזמן ומברכין עליהם שהחינו, לאפוקי מצות מילה דשכיחי טפי, ולכך אין מברכים שהחינו. וגבי כלים חשובים נמי איכא למימר דהוי כדבר הבא מזמן לזמן, דסתם בני אדם לפרקים מועטים מתחדשים להם כלים חשובים, ואפי' לרב שרירא מצי סבר דמברכים כה"ג, וכן פדיון הבן דפסיק תלמודא בהדיא, בסוף מס' פסחים (קכא, ב) דמברכים שהחינו. אבל לעולם בחלוקות ואנפליאות ומנעלים וכה"ג כלים שרגילים לסתם בני אדם להתחדש להם, לא ברירא לן דליתא לרב שרירא גאון, הואיל ויש סברא לנטות לכאן ולכאן, ואפי' בחורים עניים לא יברכו על חלוקים¹² דהממעיש בברכות לא הפסיד.

שאלה: בחורי עניים או שאר עניים כמותם, כשמתקנים להם חלוקות חדשות צריכין לברך ברכת שהחינו, או לאו.

תשובה: יראה דאין צריך לברך ברכת שהחינו¹, דכל החיבורים כתבו בסתם דברי ר"י² דאין מברכים על כלים חדשים אלא אם כן חשובין קצת, אבל חלוק ואנפליאות וכיוצא בהם לא³. אע"ג דאשרי פ' הרוואה⁴ מחלק דהכל לפי מה שהוא אדם, דיש עני שהוא משמח יותר בחלוק חדש יותר מן העשיר בכלים חשובים, ומייתי ראייה על זה מפ' הנודר מן המבושל במסכת נדרים (מט, ב), ע"ש. ונראה להביא ראייה ג"כ לדבריו מהא דאמרין פ' אע"פ (כתובות סד, ב) דהמשרה את אשתו על ידי שליש דקתני נותן לה מנעלים ממועד למועד, וקאמר עליה בגמ' דמלתא אגב אורחיה קמ"ל דכתבינהו להו בג' מועדים כי היכי דניהוי לה שמחה בגויהו, אלמא חשיב לה תלמודא שמחה כמנעלים לעני שבישראל דאיירי ביה התם. ועיקר ברכת שהחינו במידי דמשמח תליא מילתא, כדמוכח בההיא דהרוואה את חבירו אחת לשלשים יום מברך שהחינו (ברכות נח, ב), וכתבו הגאונים⁵ דדוקא שהוא חביב <http://www.doron.org.il/09/08/2018.htm> בראייתו.

אמנם נראה אחרי דשאר המחברים⁶ כתבו דברי ר"י לפסק הלכה בסתם ולא מפליגי בין עשיר לעני, ואפי' בכלים חשובים כתבו התוס' פ' התכלת⁷ וז"ל: ובתוספתא דברכות (פ"ו) תניא העושה ציצית לעצמו, מברך שהחינו וכפ' הרוואה אמרינן (ברכות נד, א)

סימן לו

שכח כלילה לספור וסופר ביום בלא ברכה, סופר שוב בברכה², דמיקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי. אלא אפילו אם לא נזכר הספק עד לילה השנייה, אעפ"כ סופר בברכה מתוך הספק, ואע"ג דבודאי שכח יום אחד כו', נהגינן כבה"ג³ דכתב: שכח יום אחד שוב אינו סופר. פ"י בברכה, דבלא ברכה מאי נפקא מינה, ודלא כתוס' במנחות פ' ר'

שאלה: אם ספק לאחד אם ספר לילה אחת או לאו, האך יעשה מכאן ואילך, יספור בברכה או לאו.

תשובה: יראה דיספור בברכה מכאן והלאה¹. ולא מבעיא אם נזכר ספיקתו ביום ההוא שאז ודאי צריך לספור ביום בלא ברכה מתוך הספק, ושוב יספור בשאר הלילות בברכה. והכי נהגינן אפילו בודאי

סי' לו: 1. רמ"א (סי' תכ"ג ס"ו). 2. ברכות נט, ב תודה"ו ור' יוחנן. 3. טור בשם ר"י, דס"ל דדברי ר"ח קאי אפי' בעני, אך הרדב"ז (ח"א סי' שצ"ה) ס"ל דקאי דדוקא בעשיר אבל עני מברך, וכהרא"ש. וכ"פ בשו"ע (שם) ע"י מג"א (סק"י). 4. פ"ט סי' ט"ז. 5. תוס' ברכות נח, ב ד"ה הרוואה. 6. טור שם וש"פ. 7. מנחות מב, ב ד"ה ואילו — ועי' בהג' שטמ"ק שם ובתוס' סוכה מו, א ד"ה העושה. 8. ע"י סמ"ג (עשין כ"ו). 9. ר"ף ורמב"ם (פ"י מברכות ה"א) ורא"ש שם, ועי' ב"י שם בשם תשו' הרשב"א (ח"א סי' רמ"ה), ועי' תוס' ר"ח ברכות שם, ורוקח (סו"ס שמ"א). ועי' לקט יוסר (ח"א עמ' 42). 10. פכ"ט משבת אות ז' (להלכ' כ"ג). 11. עשין קמ"ד. ועי' תשו' הרשב"א הנ"ל. 12. ע"י ב"י שם.

סי' לו: 1. שו"ע (סי' תפ"ט ס"ח). 2. טור בשם בה"ג ושו"ע שם. 3. ד"ו עמ' 274 וד"ב עמ' 612. ושם מבואר דכל שלא מנה כלילה ימנה ביום ולא הזכיר בברכה וכ"ה הלשון בתשו' הגאונים מהגניזה (עמ' 185), אך דעת בה"ג מבוארת בכל הפוסקים כנ"ל, ע"י תוס' מנחות (סו, א ד"ה

זה כתב ראבי"ה⁹. וא"כ בנידון דידן מצוה הוא לספור מתוך הספק שלא ספר הלילה שעבר¹⁰, ואע"ג דהתוס' במנחות¹¹ ואשירי בשם ר"י דלעיל פליגי בהדיא בהא וסבירא להו דספירה בזמן הזה אינו אלא מדרבנן זכר למקדש, הא אינהו נמי סבירא דכל לילה מצוה בפני עצמה, וא"כ שפיר סופר בברכה, ומי מזיקני דכהא ניזול בתרייהו ולא בהא, ולדקדק כולי האי, מאחר דכתבו הגאונים¹² דהזכרת השם בברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן.

ישמעאל¹³ דכתבו דאין נראה ולא יתכן פסק הלכות גדולות, ודלא כאשירי נמי דכתב שיליה פסחים⁵ בשם ר"י דכל לילה מצוה בפני עצמה ואם לא ספר באחת מצוה לספר באחרות, מ"מ אע"ג דלא נהגינן כוותיהו בודאי לא ספר, [אלא] ככה"ג, בספק מצינו למיסמך עליהו. דמצאתי בספר א"ז הגדול⁶ דראבי"ה⁷ סבר דספירה בזמן הזה דאורייתא⁸, ופסק מתוך כך דהבעיות דלא איפשיטא בתלמודא אזלינן בה לחומרא לגבי ספירה, וצריך לחזור ולספור כמו גבי ספק אמר אמת ויצב ספק לא אמר חוזר משום דאורייתא היא. כל

דיני ברכת המזון

סימן לח

וכן כתב א"ז⁸, וכן בטור א"ח⁹. ושמעתי מיישבין הירושלמי דר"ל בשבת דחנוכה ופורים, ואשמועינן הואיל דלא סגי דלא אכל פת בשביל השבת חוזר נמי בשל חנוכה ופורים, דיום שנתחייב באכילה הוא. ואהא נמי יש להקל, דהא איתא במרדכי בההיא פירקא¹⁰, וכן בפרק ג' שאכלו¹¹, דסברי מקצת הגאונים¹² שאם שכח של ר"ח בבהמ"ז בשבת אינו חוזר, משום דחיוב האכילה אינה בשביל ר"ח, וא"כ תקשה לדידהו הירושלמי דלעיל, דע"כ לית להו האי סברא, אי רצ"ל כמו שכתבתי. בין כך ובין כך דברי ראבי"ה נדחים, דאיהו סבר אפי' בחול בחנוכה ופורים חוזר כדמייתי ראייה מהגמ'. ותו אית לן למימר דהנהו דברי ראבי"ה ליכא למיזל בתרייהו¹³, דסמך ראייתו אפסק דה"ג¹⁴, וכתב בהגה"ה במיימוני¹⁵ דלא קי"ל כההיא פסק דה"ג¹⁶. ואף כי קצת הם דברי תמוהים לעשות הטפל עיקר, דבתפלה מסיק תלמודא דחובה להזכיר של חנוכה

שאלה: שכח על הניסים בברכת המזון ולא נזכר עד שחתם בברכת הודאה. אבל עדיין לא חתם בבונה ירושלים, חוזר הוא בשביל על הניסים או לאו.

תשובה: יראה דאינו חוזר אפי' בכה"ג¹, וכ"ש אם כבר חתם גם בבונה ירושלים, ואע"ג דכתב במרדכי פ' במה מדליקין² וכן בהגה"ה במיימוני³ בשם ראבי"ה⁴, דמייתי מירושלמי⁵ דאם שכח יעלה ויבא בברכת המזון בר"ח אינו חוזר, אבל בשבת ופורים וחנוכה שא"א לו בלא אכילה חוזר. ואע"ג דתלמוד דידן מסיק (שבת כד, א) דהזכרה בבהמ"ז חנוכה ופורים רשות הוא ולא חובה, כיון דנהוג עלמא להזכיר, וגם בירך אדעתא דהזכרתה, שווייה עליה כחובה וחוזר, כדפסיק בה"ג⁶ כעין זה על תפילת ערבית, ע"כ. מ"מ כמדומה לי שרבים לא היו תופסים דברי ראבי"ה הללו עיקר, אלא כמו שכתב הרמב"ם⁷ בהדיא דאין מחזירין.

זכר) וראבי"ה (ח"ב סי' תקכ"ו) ואו"ז (ח"א סי' שכ"ט) ורי"צ גיאות (ח"ב עמ' ק"ח) ופרדס (סי' מ"ו) ושכלי הלקט (סי' רל"ד). 4. סו, א ד"ה זכר. 5. פ"י סי' מ"א. 6. ח"א סי' שכ"ט. 7. ח"ב סי' תקכ"ו. 8. וכ"ה דעת הרמב"ם (פ"ו מתמידים הכ"ד) ע"י ב"י (סי' תפ"ט). 9. לפנינו בראבי"ה ליתא. אך הוא מובא באו"ז שם וכפי הנראה השמיטו המעתיקים מראבי"ה [ע"י ראבי"ה ח"א סי' ס"ד]. וע"י בהע"י לראבי"ה ח"ב שם (מק"נ עמ' 176) שנסתפק אם לשון ראבי"ה הוא או ביאור האו"ז, וכד' רבינו מפורש שהוא לשון הראבי"ה. (שהרי כתב "כ"ז כתב ראבי"ה"). 10. אכן ראבי"ה גופי' פליג ע"ד בה"ג וכתב שלא יבדוק (שם). 11. שם. 12. ע"י תוס' ר"ה לג, א ד"ה הא ובר"ן שם [וע"י שר"ח ח"א עמ' 370-2], וע"י ראבי"ה שם שכתב "ואע"פ דברכה לאו דאורייתא כיון דספירה דאורייתא וכי' לאו מילתא היא לברך בלא ברכה, ומשום ברכה לבטלה ליכא". ע"ש.

סי' לח: 1. כ"מ מכל הפוסקים ע"י טור ושו"ע (סי' תרפ"ב ס"א). 2. שבת סי' רע"ט. 3. פ"ב מברכות אות ח' (להלכ' י"ג). 4. ח"א סי' קל"א וח"ב סי' תקס"ג. 5. כוונת ראבי"ה וכ"פ בדבריו דהיינו ירושלמי ברכות (פ"ו ה"ה), אכן לשון הירושלמי לפנינו אינו כהמובא בראבי"ה כלל. ומרדכי והגמ"י שם נמשכו אחרי ראבי"ה בדי' הירושלמי הנ"ל. וע"י בהע"י לסי' ראבי"ה ח"א שם (מק"נ עמ' 120 הע"י 11) מה שהביא מלקוטים מאמרכל בה' קונטרסים לר"נ קורניל (עמ' כה, א) ושם הביא הראיה מהירושלמי בשם רבינו ברוך, ע"ש. [ע"י בס' התרומה סי' רל"א]. וע"י בהע"י שם שכתב שלא מצא ד"ו לא בכת"י רומי ולא בכת"י מגניזת מצרים, ע"י שרידי ירושלמי - גינצבערג (עמ' 119). 6. ד"ו ספ"ד עמ' 9, ור"ב עמ' 31, וע"י מחזור וטרי (עמ' 82) ושאלתות דראח"ג (שאלתא כ"ב). 7. פ"ב מברכות הי"ג. 8. ח"ב סי' שכ"ז. 9. סי' תרפ"ב. 10. שבת שם. 11. ברכות סי' קע"ו. 12. ע"י פסקי ברכות למהר"ם (סי' מ"א) ורשב"א ברכות (מ"ט), א) ורא"ה וטור (סי' קפ"ח) בשם אחיו ר"י. [וע"י ראבי"ה ח"א סו"ס קל"א]. 13. ובעיקר דברי ראבי"ה ע"י היטב ב"י וב"ח (סי' תרפ"ב) ובחשו' רש"ל (סי' מ"ח) אריכות דברים בינו לר"י פולק בדי' המרדכי בשם ראבי"ה הנ"ל, ומש"כ דבריהם בט"ו (סי' תרצ"ג סק"ב) ומג"א (סי' תרצ"ה סק"ט). 14. שם כנ"ל בהע"י. 15. פ"ב מברכות אות ח'. 16. ע"י או"ז (ח"א סי' פ"ו) וראבי"ה (שם ח"ד סי' תתקס"ט).

עיקר קיום המצוה ליכא עבירה בזמן קיום העשה ודמיא למוציא מצוה דיוצא מצות אכילת מצוה.

וכן ראיתי בספר פרי יצחק להגאון הגר"ב זצ"ל (ח"א סיף סימן מב) שתירץ כן וז"ל: דמשו"ה ליכא בזה משום מהב"ע משום דפ"ר לא דמיא לשאר מצוות, דגבי פ"ר הביאה ה"א רק הכשר מצוה למצות פ"ר אבל עיקר המצוה היא שיהיו לו בנים, ע"כ. ולע"ד דבריהם קשים להולמם, דהא לעולם מצות המעשיות הם מה שעושה האדם בפועל, אבל שיהיה לו בנים זה אינו מעשה האדם וגם לאו בידו הוא, ומסתבר דאדרבה עיקר מ"ע היא לקחת אשה כלשון התוס' גיטין, וכן בתוס' ב"ב (דף יג ע"א), שהקשו גבי חצי עבד וחצי בן חורין דאמאי כופין את רבו לשחררו ליתי עשה דפרו ורבו וידחה ל"ת דלא יהיה קדש, ואומר רבינו יצחק דבעידנא דמיעקרא לאו לא מקיים עשה דמשעת העראה קא עקר לאו, ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה, ע"כ, וא"כ מבואר דאין העשה בלידת הבנים, דא"כ עדיפא הו"ל לומר דלאו בגמר ביאה מקיים העשה וגם מי יימר דיהיו לו בנים ואפשר שלא יקיים העשה כלל.

שוב ראיתי דהמנ"ח בעצמו הרגיש בדברי התוס' הגו' במצוה ראשונה וז"ל: וע"פ הג"ל איני מבין דברי תוס' ב"ב שאמרו דעשה מקיים בגמר ביאה, דהא גם בגמר ביאה אינו מקיים העשה, ונשאר בצ"ע. וזה פלא, דדברי התוס' פשוטים דבגמר ביאה מקיים העשה דבהכי חייביה רחמנא דלידת הבנים לאו בדידיה תליא, ולידת הבנים הם תנאי ושיעור להמצוה, דעד כמה חייב בלקיחת אשה עד שיוולדו לו זכר ונקבה, ומשנולד לו זכר ונקבה אז קיים אמרינן ואינו מחוייב עוד במצוה עשה דפרו ורבו, ולר"י דס"ל בהיו לו בנים בגיותו קיים פרו ורבו, אינו אומר שקיים את המצוה, דתנאי המצוה דלקיחת אשה הוא כל זמן שטרם נולדו זכר ונקבה, אבל בשנולד וז"ג, יהיה באיזה דרך ע"י קיום מצוה או שלא בקיום מצוה, כל שהעמיד דור של זכר ונקבה פקע ממנו מצות פ"ו. וכן משמע פשוט לשון התוס' יבמות (דף סב ע"א ד"ה בני פריה ורביה נינהו), וא"ת דבפרק ד' מיתות משמע דבני נח לא מפקדו אפריה ורביה, וי"ל דהכא לאו בני חיוב אפריה ורביה קאמר אלא כלומר שבניהם נקראים על שמם כדאמרינן בסמוך, עכ"ל. הנה מבואר בדבריהם דמה שאומר ר' יוחנן בהיו לו בנים בגיותו שקיים מצות פ"ו, אין הכוונה קיום מצוה של פרו ורבו, אלא קיום במציאות שהעמיד דור של ז"ג, ועי"ז שוב לא חל עליו חובת פרו ורבו מכיון שכבר נתקיים בו אף שלא קיים מצוה עשה זו. ובוה מתורץ הכל: קושית הטו"א דהרי עשה המצוה בזמן שהיה פטור, הרי מבואר מדברי התוס' דלר"י אין הכוונה שקיים מצוה עשה, אלא דמכיון שהעמיד דורות אף שלא קיים מצוה שוב לא חל עליו עשה דפרו ורבו, וכן מה שהקשה כיצד מקיים פ"ר בבו ממזר הא הוי מצוה הבאה בעבירה, ג"כ לא קשה, דקיום מצוה עשה מאן דכר שמו אלא דפקע ממנו מ"ע דפ"ו מכיון דהעמיד תולדות.

וממילא אודא לה הוכחת המנ"ח לענין ספירת העומר דמהני ליה מה שספר בשעת פטור אף לזמן חיובו, דאין להוכיח זה מדברי ר"י, דהרי לא אמר שהי"ז יצא אלא שאם

הוא מכת הירושלמי הגו', והרי לתלמודא דידן לא ס"ל דין הירושלמי, ואישתמיט דין הגו' דמי שחיסר יום אחד מהספירה שפיר יכול להוציא בכרכתו לאחרים, וכן מיושב בזה מה שפסק הריטב"א בפשיטות דבן כרץ מוציא לבן עיר מפני שהוא ס"ל ג"כ לתלמודא דידן לא ס"ל כהירושלמי הגו' (*).

סימן עו

מה דינו של קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה לגבי ספירת שאר הימים

קטן שנעשה בר מצוה בתוך ימי הספירה, או גר שנתגייר בימי הספירה אי מחוייב לספור מבוא ואילך ואי יכול לספור בכרכה.

מצאתי במנחת חינוך (מצוה שו) שעמד בחקירה זו בקטן שנתגדל בתוך ימי הספירה, וכתב דלשיטת הראשונים דס"ל דאם חיסר למנות יום אחד שוב אין זה תמימות. גם כאן אם לא מנה מקודם שוב אינו מתחייב, אבל אם מנה גם קודם שנתחייב מסתפק אם קיום המצוה בפטור מהני לו גם לשעת חיובו במצוה, ד"ל דאין החשבון בטל, ואומר להביא ראיה לזה מההיא דיבמות (דף סב ע"א) בפלוגתא דר"י ור"ל דר"י ס"ל אם היו לו בנים בגיותו ונתגייר דקיים מצות פרו ורבו אף דעשיית המצוה היתה בזמן הפטור דלפ"ז הכא נמי אע"פ דעתה חל עליו חיובי מצוה מן התורה, מ"מ מה שמנה בפטור מהני ליה גם לשעת חיובו, ושם מביא דברי הטורי אבן (ר"ה דף כח ע"א) על ההיא דכפאו שד ואכל מצוה דאינו יוצא באכילת מצוה בזמן הפטור, והקשה מההיא דיבמות הגו' דאמאי בהיו לו בנים בגיותו קיים פרו ורבו ופטור בזמן החיוב, והמנ"ח אומר דלא קשה כלל דפרו ורבו שאני, דעיקר המצוה שיהיה לו בנים ולקיחת האשה אינה אלא הכשר מצוה, ולכן אע"ג דההכשר מצוה היה בפטור אבל עיקר המצוה שיהיו לו בנים זה מקיים בזמן חיובו, משא"כ באכילת מצוה דעיקר קיום המצוה היה בפטור לכן אינו יוצא בזמן חיובו.

והנה נראה שיסוד תירוצו הוציא מכח קושייתו שם במצוה ראשונה, ושם בתחלת ספרו מביא בשם הב"י דברי הירושלמי דבנו ממזר הוי כבנו לכל דבר אף לקיום מצות פרו ורבו וכמוש"כ הרמ"א (אהע"ז סימן א סוף סעיף ו), ושם הקשה המנ"ח דלמה יצא יד"ח הא הוה מצוה הבאה בעבירה, ותירץ עפ"י סברת האחרונים והשער המלך (הלכות לולב) דמצוה הבאה בעבירה לא הוי אלא אם בשעת מעשה המצוה עשה העבירה, וכמו באתרוג הגזול דבשעת נטילתו עובר על עשה דוהשיב את הגזולה, אבל אם בשעת המצוה ליכא עבירה, וכמו בהוציא מצוה מרשות היחיד לרשות הרבים דבשעת אכילת המצוה ליכא עבירה כלל, לא הוה מצוה הבאה בעבירה, ולפ"ז ה"ג בבנו ממזר נהי דבא ע"י עבירה אבל בלידת הבן דוהו

* עיין הר"י בשדה בסוף הספר.

דמכהה אורו או שגורם כבוי. אך באמת יש לעיין אמאי לא נימא גם במוסיף פתילות דע"ז מכהה אורות של פתילות הקודמות, ואולי אפילו החולקין בכבוי שסופו מבעיר מ"מ לענין מגורה והוספת פתילות כו"ע מודים משום דבפעולה זו גופא מבעיר.

ולשיטת הרי"ף שכבוי שסופו הבערה אין נקרא כבוי, יש לעיין לענין להקטין את הנר ביו"ט, אולי אין בזה משום מכבה מה"ט דסופו מבעיר דע"ז ידלק יותר, ואף דבלא"ה ידלק כל השמן, אבל מ"מ לא הוי מכבה כיון דסוף סוף ידלק כולו. ואולי יש לחלק בכה"ג דהפתילה קצרה ונמצא דע"ז דמקטין ומוריד הפתילה מדליק את השמן שלא גדלק ושפיר נחשב למבעיר.

ובעיקר שיטת הרי"ף עיין בספר זרע אברהם (ח"ב חלק הסוגיות דף סב בהגהות פרי יצחק) שמביא דבשריפת קדשים אף דהוי בישראל אגומרי אין ברור אי הוי מכבה לגירסת הרי"ף ורמב"ן (שבת קלד) גבי מהו לעשן, שכתבו דהתם ליכא כבוי משום דסופו מבעיר.

סימן עח

בענין יו"ט שני של גלויות

ע"ד שאלתו אם צריך לנהוג יו"ט שני של גלויות במצרים, מכיון שהוא בחור ולא היה באה"ק אלא שמנה חדשים ונדעתו לחזור, איך יעשה בקודש ותפלה ביום כ"ו. גם שואל ע"ד אלו שגם נשותיהם באי לשם עכשו ועב"ז דעתם לחזור בקרוב, כיצד ינהגו ביו"ט שני.

הנה בערוך השלחן כתב דדוקא בבא על משך זמן קטן נוהג כבני א"י אבל על שנה אף שדעתו לחזור נוהג כח"ל אבל מתשובות אחרונים ספרדיים משמע דלא פלוג ולעולם כיון שדעתו לחזור נוהג כבני א"י, ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, ולכן לענין תפלה יתפלל תפלה של חול כבני א"י, ובקדוש ובהבדלה עיין שאילת יעב"ץ (סימן קסח) שהאריך בזה, ונראה לי דלחומרא, לענין איסור מלאכה, ודאי צריך לנהוג כבני חו"ל אף בצנעא, אבל לא לזלזל בפרהסיא ביו"ט ב' של גלויות, ולכן לא יעשו קבוץ מבני א"י להתפלל תפלת חול. אמנם ביו"ט של עצרת הבא שחל בעש"ק, ודאי יכולים להתפלל בצבור של בני א"י רק שבת לחוד, אך גם בזה צ"ע דו"ל דגם זה חשיב זלזול.

ועיין תשובות חכם צבי (סימן קסז) בנוגע לזה, ולפי סברתו היה נראה דבן א"י שבא לחו"ל מסתבר דדינו כבן חו"ל, דהא גם בזמן הבית אילו היה בא בן א"י לחו"ל צריך היה לנהוג כבני חו"ל, אבל עכ"ז נראה דכיון דעכשיו כלנו בקיאי בקביעא דירחא, והא דעושין שני ימים הוא רק מצד תקנת חכמינו ז"ל לעשות כמנהג אבותינו, אפשר דדין זה אקרקפתא דגברא תקנו ושייך לדין גותנין עליו חומרי המקום שיצא או שהלך.

העמיד תולדות גם בלי קיום המצוה שוב לא חל עליו מ"ע דפרו ורבו, אלא דמ"מ מצד הסברא י"ל דקטן שספר ספירה קודם שנתגדל אהני ליה מה שספר בקטנותו לחייבו בתשלום הספירה גם משנעשה גדול ואין זה נכנס במסגרת דאין שעת פטור פוטרנו גם לאחר שמתחייב, דשעת פטור אינה מוציאה לשעת חיוב, דבאמת הא מברך בכל יום על ספירתו של אותו יום, והראשונים דס"ל דבחיסור יום אחד אינו סופר בברכה ובטלה מצותו לגמרי, היינו דוקא בחיסור ממש דשוב לא חשיבי תמימות, אבל בכה"ג דספר כל הימים אין הכרח לומר דלא יתחייב גם בימי הגדלות, דכיון דבפועל ספר כל יום ויום אף שהיה בפטור מ"מ שפיר קרינו בהו תמימות אלא שהי' פטור מן המצוה, אבל מאז שנתחייב מתחייב על שאר הימים דהא אין כאן חסרון תמימות.

סימן עז

הגדלת שלהבת מגורה ביו"ט, אם יש בה משום מכבה

נסתפקתי במגורה שקורין לאמף הדולקת ביו"ט והפתילה קצרה ואינה מגיעה לשוליה אם מותר להגדיל את השלהבת ע"י העלאת הפתילה למעלה, דהר"ה אברהם שמונביה הפתילה היא מוגבהת ביותר משוליה ונמצא דישראל יותר נפט שלא ידלק והוי בכלל מכבה.

ומה"ט יש להסתפק אם מותר להדליק נר שהפתילה קצרה, דלאחר שהדליק מעט וירצה להוסיף אור יבוא לכלל כבוי, וכן אם מותר ללמוד לפני מגורה שפתילתה קצרה דהא יש בזה חשש שמא יטה אם יבוא להוסיף אור ויהא בכלל מכבה ביו"ט. (ועיין בערוך לגר ביבמות שכתב עד"ז דאם יטה איכא תרתן, מבעיר ומכבה).

והנה בפתיחה (קנייט מאשינקה) אם הפתילה קצרה אין להסתפק ומותר בין לשיטת הרי"ף ובין לשיטת רש"י והרו"ה. לשיטת רש"י והרו"ה משום שגם כבוי לצורך אוכל נפש מותר, ולשי' הרי"ף כבוי זה סופו להבעיר שדינו כמבעיר. **אולם** לענין הדלקת הנר יש להסתפק לשיטת רש"י והרו"ה, וזה תלוי במחלוקת הראשונים בהא שמותר להחם חמין לרחיצת רגליו, אם ההיתר הוא משום „מתוך" או משום שגם שאר הנאות הגוף נכללו בכלל אוכל נפש. וכן אם גם הנאת הנר ביו"ט הוא משום „מתוך" או הנאת האור של נר לכו"ע נכלל באוכל נפש. (ואם נאמר שהיתר הדלקת הנר הוא משום מתוך, הרי לא שייך בזה דברי הרו"ה, שהרי בכבוי לא **אמרינו „מתוך").**

אולם לפי זה כיצד יתיישבו דברי הרמ"א בסימן תקיד סעיף ב' שכתב: ומותר להוסיף פתילות לגר דולק כדי שיבעיר ויכבה במהרה. ובמושכל ראשון הייתי רוצה לומר שלענין הוספת נרות תלוי בהשיטות אם הטעם הוא כתוס'

והנה עלה דעתה שלא אמרו אונן פטור מכל המצות אלא במצות הנוהגות בכל יום שאם אחת מחייב האונן בהם נמצא צרוב פעמים יתבזה המת ולא יהיה מחסוק עמו, אבל המצות הנוהגות בזמנים ידועים ואין להן תשלומין דחציבה מצוה בשעתה צוה אין חנינות דוחה אוחה, ואף שאם תפלה וק"ש אף שנוהגים למחר מ"מ מצוה זו כבר עברה ועבר זמנו בטל קרבנו מ"מ לא מקרי חציבה מצוה בשעתה, ומדע שהרי רצה לומר במסכת קדושין דף ל"ג ע"א דהא דכל צעלי אומנות עומדים מפני מציאי זכורים שהוא משום חיוב מצוה בשעתה. ואטו יקומו צעלי אומנות בכל יום מפני קורא ק"ש בעונתה הא ודאי ליחא דהרי אטו ת"ת לאו מצוה בשעתה היא וכל שעה אין לה תשלומין בחברתה שהרי אה"כ הוא חוב לעצמו וא"כ למה צפני ת"ת אין עומדים והא אי אפשר לת"ת בלא לימוד תורה דרך הילוכו דכחיב והגית צו יומם ולילה אלא ודאי דמצוה שאינה נוהגת בכל יום חציבה יותר. אמנם הא ליחא שהרי אונן פטור מחקיעת שופר צר"ה כדאיחא בירושלמי הביאורו החוס' צריש מי שמחו צד"ה ואינו מצרך וא"כ הרי היא מצוה בשעתה וחמה קצוע ואעפ"כ נדחה מחמת חנינות [א].

ואמנם מפסק ומילה אין כל כך רחיה שיש בהם כרת ומילה אף שעתה כרת ליכא מישך שייך צוה כרת, אבל רש"ל הביא שם עוד רחיה מהך דריש כחוצות דבועל צעילת מצוה קודם קצורת המת. ומ"ש רש"ל שהטעם משום הפסד ממון אני חמה שהרי דוקא אביו של חתן הא שאר קרובים לא שיש לו מי שיטרח בעצורו אלמא משום הפסד לחוד לא החירו ואולי מנטרף עכ"פ גם טעם דהפסד. ואומר אני דלא גרע הפסד המצוה של כל ימי העומר מהפסד ממון, ועוד דעד כאן לא ידחו מפני חנינות אלא מצוה הנוהגת בשעת חנינות שאז נראה שצטול המצוה הוא מפני כבוד המת אבל שצטול מצוה כמה ימים אחר קצורת המת זה. לא נדחה מפני כבוד המת, ולכן מי שהכין נרכי חופה אם יצטול המצוה עזר חנינות שוב גם אחר קצורה יודחה החופה עד שיכין מחדש ומי יודע המשך הדבר ויצטול מצוה פריה ורביה אחר הקצורה לכן לא תדחה כלל. זה הנלע"ד. וא"כ לפי זה היה מותר לזה לספור ספירת העומר כדי

צרור הוא וקירב נגיחותיו עדיף אלא דאמרינן וזה תוכיח והיינו השחא דגלי רחמנא בזה ואינטריך מיעוט דוחאת שלא נימא בזה ק"ו רחיות מימים ואינטריך ההיקש לרבות צו לימים, וא"כ דעת הר"מ מרוטנבורג מכוונת להלכה צין לר"מ וצין לר' יהודה. וק"ל (ב) (ג).

סימן כז

מי שהוא אונן מעל"ע בימי הספירה

תשובה להרב ר' מנחם נאווארי.

ואשר שאל מי שמח לו מח צלילה צימי ספירת העומר ומקום הקצרות רחוק מן העיר באופן שיהיה אונן כל הלילה ההוא ויום המחר וא"כ מאחר שאונן פטור מכל המצות אם יצטול ספירת העומר מחמת חנינות הוא פסידא דלא הדר כל ימי העומר ששוב גם צימים שלאחריו לא יצרך על העומר, ושאל מעלתו אם חודשה מצוה זו לגמרי מחמת חנינות או לא.

דע כי מהרש"ל בחשונה סי' ע' כתב דהך דאמרינן אונן פטור מכל המצות לאו כלל הוא ויש מצות שאונן חייב בהם, ודעת מהרש"ל מצוה המוטלת עליו דוקא ואין צוה ציטול זמן שיצטול ע"י זה מצרכי המת גם האונן חייב, והנה על זה שאונן חייב במקצת מצוה הביא רחיה צרורה מהא דמתן היה הולך לשחוט פסחו ולמול צנו ושמע שמת לו מח דאמרינן שלא יעמא ולא ידחה מצותו, והיא גופה קשיא כיון שהוא אונן אין יעשה פסח או ימול צנו והרי אונן פטור מכל המצות, אלא ודאי דהא לאו כלל וחייב הוא בעשיית הפסח וצמילת צנו. ולפום ריהטא חמינא שאין מזה רחיה דלפי שעלה דעת החוס' צמס' צרכות דף י"ט ע"ב ד"ה ולאחותו דהך קרא מיירי צנויר וכ"ג שהולך לשחוט פסחו א"כ הא דאינו מטמא לקרובים הוא אף צלי מצוה דפסח מצד קדושת כהונתו וזוירומו אינו מטמא ועקר קרא שאעפ"כ יטמא למת מצוה. וא"כ כיון שבקרובים אינו רשאי לטמא אין הקצורה יכולה להעשות על ידו ולכן הוא חייב במצות פסח ומילה אבל אם אינו נזיר באמת לא חל עליו מצות פסח ומילה כלל. אמנם החוס' מסקי החס' דמיירי בעושה פסח לחוד.

הערות הגאונים

ולדבריו אף לר"י תקשי. וזה יש לדחות דלר"מ פריך בפשיטות אבל לר"י לא פסיקא לוי להקשות בפשיטות דלמא באמת ל"ל האי סברא. אבל מתענית יקשה עייניש. שוב מצאתי שהקשו לו כן במה"ת חלק או"ח (סי' פ"ה) ועייניש. (מהגדול ממינסק)

(ב) עיין או"ח מהדורא תנינא סי' פ"ה.
(ג) סי' כ"ו עייניש. וצ"ע על ת"י. עיין תענית (דף כ"א ב'). וא"כ חזינן דאף לענין ההרגל לא ס"ל ר"י כר"מ וכן להלכה שם דווקא בגי' ימים ולא ביום א'. וכן בב"ב (כ"ח ב') דפריך לר"מ

חזון איש

[א] (א"ה ע"י צחור"א או"ח סי' ע"ו ס"ק ג' צפטורא דאונן).

שלא ינטל כל ימי העומר, אלא שמפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה לצורך אבל עכ"פ כיון שזוהי גופיה אס רשות ציד האונן לקיים המצוה נחלקו הפוסקים ולכן זו צלילה יספור צלל צרכה ושוב ממילא צימים שאחריו יספור צרכה, ואין לומר איך יספור אח"כ צרכה ואכתי מספק צרכה לצטלה לא נפיק שהרי אס הדין שהיה פטור בשעת חנינות לגמרי ואפילו רשות אינו צידו והיינו לדעת הפוסקים שאונן אינו ראוי לקיים המצוה וא"כ מה שספר צו צלילה לא עלה לו כלל וכאילו לא ספר וכמו שכתב המג"א צ"ח ח"ג ס"ק ע"ז לענין מקרא מגילה שאף ששמעה ציצור כשהיה אונן יקראנה שנית וא"כ מכלל שלא יצא אפילו צדיעצד. מ"מ נלע"ד כיון שאף על אוחו לילה לא צריך לן אס הוא פטור וגם צוה אס הוא פטור אס ראוי להחמיר נחלקו הפוסקים א"כ צודאי לא הפסיד הצרכה צשאר הימים, וכמו שכתב הב"י צ"ח ח"ט צסס תה"ד שאס ספק לו אס דילג יוס אחד יצרך צשאר הימים, אלמא משום ספיקא דיוס א' לא הפסיד צשאר הימים.

ודאי שלא הותר כי אס כשהותר תיכף אחר שצת צלי הפסק, ואפילו לפי מה שמקילים לעצמם גם צדבר זה היינו ג"כ כיון שהיה מותר ציוס א' שוב לצבד שצת מקדימין להחיר, אבל מילה שחל ציוס א' שהוא שצוע שחל ט"צ צחוכו ואז צודאי צו ציוס אסור לספר אפילו מי שהוא צעל צרית שמה שאסור מדין התלמוד לא הותר לצבד המילה. וכיון שציוס המילה עצמו אסור איך נחיר להקדים צע"ש שלפניו, ולכן לדעתי דבר זה אסור. ואיך זה דומה לחל יוס שמיני של אצילות צשצת ערב הרגל שמוחר לו לספר צע"ש כמצואר צ"ד ס"י ש"ט סעיף ג'. דהתם ג"כ ציוס א' צבר הוא רגל וכלה האצילות ומותר להסתפר מצד איסור אצילות אלא שאיסור יו"ט צביע עליה ולכן מותר להקדים צע"ש אבל כאן שציוס א' אסור מצד איסור שצוע שחל ט"צ לא נחיר לו להקדים צע"ש למנהגנו שאסור לספר צין המצרים, כן נלע"ד.

סימן כט

אם מותר לשחוט ביו"ט בהמה של קצב נכרי שמוכר בשר לישראל

תשובה לתלמידי ירדי הרב הגדול המופלא ומופלג מוהר"ר נתן ירושלמי גר"ו אב"ד אוטיץ והגליל.

על דבר שאלתו אס מותר לשחוט ציוס שוב צהמה של נכרי כדי שיוכלו היהודים לקנות צשר מצהמה זו כי הגאון צעל שב יעקב צחלק א"ח סימן כ"א אסור וכתב הטעם כיון שצשעת שחיטה אכתי כולה של נכרי ואין לישראל חלק צצהמה זו עדיין אסור לשוחטה שהרי אמרה תורה לכס ולא לנכרים, והציא על זה שחי ראיות, האי דדוקא צצהמה חניה של נכרי וחניה של ישראל צעי רב חויא קצא מרצ הונא ופשט להיתרח וכן פסק הטור והש"ע וכו' מטעם שאי אפשר לאכול ממנה אפילו כזית צשר מחלק שלו צלא שחיטה, משמע דאי הוה כולה של נכרי אף שרונה ישראל לאכול ממנו צמה שקוין אח"כ ממנו צשר אסור. ראה שנית מדפריך צש"ס עלה דהך צהמה חניה של נכרי וכו' דמותר מ"ש מנדריס ונדבות ומסיק דצהמה חניה וכו' אי אפשר לכזית צשר וכו' אבל נו"נ כהנים כי זכו משלחן גצוה קא זכו, ופירש"י וכו' נמצאת כל השחיטה לשם גצוה. והשתא זכינו לדין מה התם דודאי הכהנים אוכלים חוה ושוק שהיא מצוה לאכול קדשים ואפ"ה הואיל ולא זכו עדיין צשעת שחיטה אסור לשחוט וכו' מכ"ש הכא דיכול להיות שאינו מוכר אח"כ לישראל כלל דיכול להיות שזדמן לו שר שצריך הרצה צשר ויתן לו יותר וכו' ואף אס הצטיח לישראל צצטחון למכור לו מ"מ לא

סימן כח

מילה בין המצרים ביום א' אם רשאים בעלי ברית לגלח בע"ש שלפניו *

שאלה אם יש מילה בין המצרים ביום א' אם מותר לבעלי ברית לגלח בערב שבת הקודם.

תשובה הנה עיקר היתר גילוח צין המצרים לצעלי צרית לא מצינו לא צראשונים ולא צאחרונים. וצש"ע מצואר רק שצעל צרית מותר לנצוש לצנים אבל מלספר לא נוכר דבר, והעולם צכאן חפסו מנהג היתר ולמדו מדין ימי הספירה, ואס לדין יש לחלק ששאני אצילות חורצן צהמ"ק. אבל צאליה רבה ג"כ הרגיש צדבר ונוטה להחיר הואיל ואינו רק מנהג, והיינו קודם לשצוע שחל צו ט"צ אבל צאוחו שצוע צודאי אסור. וגם מה שנהגו שאס המה צעלי צרית ציוס א' שמקדימין לספר צע"ש ולמדו דין זה מל"ג צעומר, ג"כ לדעתי אין הנדון דומה שצל"ג צעומר הדבר ידוע חקף צע"ש ציוס א' יהיה ל"ג צעומר אבל כאן יש לחוש לחשדא ומי ידע צע"ש שהיה מילה ציוס א' וצוה האיש יהיה מוהל או סנדק ודי להחיר צו ציוס. ועוד שהיתר של ל"ג צעומר מחחיל תיכף צליל מ"ש לדידן שאין אומרין חחונן צמנחה שלפניו וא"כ כיון שמוחר תיכף צמ"ש אין נכון שהיה שצת אסור. אבל צעלי צרית אולי גם צלילה שלפני מילה אסורים ואין היתר מחחיל עד יוס א' צצוקר וכיון שאסור צליל מ"ש אסור גם צע"ש. ומדע דאטו אס חל מילה צשני צשצת יהיה מותר צע"ש הא

(* א"ה. ע"ע בתנינא יו"ד סי' ר"ג.)